

The Project Gutenberg eBook of Oulua soutamassa, by Teuvo Pakkala

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Oulua soutamassa

Author: Teuvo Pakkala

Release date: January 3, 2005 [EBook #14570]
Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OULUA SOUTAMASSA ***

Produced by Tapio Riikonen

OULUA SOUTAMASSA

Kirj.

Teuvo Pakkala

Otava, Helsinki, 1921.

»Kaksikymmentä kuuluu tynnyriltä nykyään maksettavan—kirkolla tiesivät kertoa mennä sunnuntaina.»

»Niinhän ne hokevat. Kohtuhinnoissahan se tätä nykyä olisi terva. Muuan lasti on minullakin menneenkesäisiä tervoja ja tuumailin kulettaa ne yhtä aikaa täänkesäisten kanssa, vaan en malta nyt vuotta. Vasta viime perjantaina pantiin hauta paloon. Kun siitä on tervat Oulussa, niin silloin tuskin saa enää paistikkaan hintaakaan. Senpä tähden arvelin, jotta panen tuon yhden lastin menemään hyvän hinnan aikana. Ruttoon ne porvarit laskevat hinnan, lupsauttavat.»

»Väleen se hinta happanee, kun vain alkaa viljemmalta sinne tervaa valua.»

»Ei ole sitä mahtia enää tervan hinnassa kuin oli tässä takavuosina.—
Panepas tästä piippuusi.»

»Kiitoksia.—Viisinkolmatta markoinhan tuota silloin kuulutaan maksetun.»

»No niin tehtiin. Sillä hinnalla kelpasi kuletella tervaa.»

»Jo vain. Kunpa olisi nykyään kaksikymmentäkään pysyvänä hintana, niin johan tuota tyytyisi

siihenkin, vaan kun se lupsakehtaa kahdentoista ja yhdenkintoista markan korvilla, niin kovin on se rumaa.»

»On niin.»

»Onko miten monta tynnyriä teillä lastissa?»

»Kaksikolmatta se kantaa meidän uusin vene.»

»Se niin—Minä kuletin kaikki tervani Ouluun viime kesänä. Eikähän noita paljo ollutkaan.»

»Mitenkäs sinulla nyt hauta joutuu?»

»Se tänään tulee olleeksi viikon palossa, viime sunnuntai-iltana sytytettiin.»

»Hyvähän se olikin ilma viime sunnuntaina, tyyni sää.»

»Oli, näin oli tälleen kuin tänäänkin. Ja hyviä säitä nyt on ollut koko viikon.»

»Kauniita säitä kerrassaan, lämpimiä ja tyyniä. Viime perjantaina rupesi hieman puhaltelemaan auringon laskulla, kun oli juuri saatu hauta sytytetyksi, mutta siitä se kuitenkin helpotti ja tyyntyi.»

»Siellä se on haudalla kaikki rahvas?»

»Siellä. Ei tässä kotosalla ole kuin karjakko, renki Jussi ja meitä kaksi vanhaa: ruoti-ämmä ja minä.—Jussi oli eilen lastin panossa Erkin kanssa ja lähtee Ouluun, niin taitaa nyt lepäillä. Erkki on hakemassa morsiantaan.»

»Olisi minulla vähän asiaakin ollut, mahtaisiko Erkki ottaa toimiakseen? On näet minulla hyvät piipunvarren luut ja niihin pitäisi saada Kajaanista tahi Oulusta uusi letka.—Tuommoiset luut.»

»Ka, minkäpä tähden hän ei ottaisi semmoista asiaa. Kyllä minä toimitan Erkille, ja eiköpähän itsekin mahtane kohta tulla, jo ennen puolisia läksi.»

»Eipä ole hänestä vuotta, pitää jo lähteä kotipuoltakin katselemaan.»

»Eihän niihin kiire näin sunnuntaipäivänä.»

»Kiirettä ei kyllä, mutta sitähan sitä pitäisi pelätä ettei kiirettä tulisi.»

»Niinpä niinkin.»

Naapurin isäntä pisti kättä, lausui jäähyväiset ja käski Rantalan isäntää käymään talossa jaarikoimassa, tämä taas käski vierastaan muistamaan jälkiään. Yhdessä astuttiin siitä pihalle ja haasteltiin vielä muutama sana. Mutta sitten läksi naapurin isäntä astumaan ruispellonpientareta kotiinsa, toinen tepasteli rantaan tervalastia katsomaan. Eihän sillä veneellä mitään hätää tynnellä, eikä ollut siihen vettäkään isosti tullut. Isäntä silmäsi järvelle.

»Eipä näy vielä tulevaksi», tuumaili hän. Katseli taivaalle. Ei näkynyt yhtään pilveä, ei pienintäkään tuulenkynttä.

»Miten kauan pysynee tynnenä», arveli hän ja läksi astumaan taloon.

Pirttiin tultuaan isäntä otti vaskipuitteiset silmälasinsa akkunan keskipuusta ja vanhan »Biblian» nurkasta hyllyltä ja asettui pöydän taakse istumaan.

Penkillä uunin luona istui ruoti-ämmä, käsi poskella, nyökytti ruumistaan ja hartaudella seurasi hänen ajatuksensa isännän lukua.

Pirtin etehisessä nukkui renki Jussi. Lattialla hän lepäsi leili päänalustana, kuorsasi ja puhkaili. Sikeästi miesparka nukkui. Väsyttääkin se, kun päiväkauden ja yötä lisäksi telmii lastin panossa.

Yhtä vaatimattomalla vuoteella lepäsi Mustikin Jussin pään pohjukassa. Sikeästi nukkui sekin ja näki unta, vinkui ja murisi, nykäytti kápälöitään, olipa väliin laukata kuoputtavinaanakin. Hyvä siinä oli karpäsillä oleskella ja rohkeina ne hääräsivätkin. Mustin korvassa, nenällä, Jussin otsalla, poskilla ja suupielissä ne pyrisivät alituisen, hypellen ja juosten paikasta toiseen ja pureskellen palan sieltä toisen täältä. Musti unimielissäänkin pyristeli korviaan, samoin kuin Jussi rypisti otsaansa, nyki suupieliään ja liikautteli päätään, vaan eipä siitä apua karpäsille. Hypähtivät ne vähän lentoon, mutta pian uudelleen laskeutuivat samoille paikoin.

Luhdista astui karjakko, Anna Mari, pirttiin ja oli unisen näköinen. Hän seisautui keskelle pirtin

lattiaa silmät tiirallaan ja rahmusteli päätään korvallisilta päälle, siirsi haransa niskaan palmikon alle, ja sieltä sitte rahmusteli, aina vähän väliin haukotellen.

»Onko siihen vielä mitä pantavaa tuohon eväsarkkuun vai saapiko sen viedä aittaan? Ihanhan tuo varistuu tuossa», lausui Anna Mari, katsoa tiirotaen arkkua ovenpielessä.

Kun vanha isäntä sai loppuun lukunsa, painoi hän kirjan kiinni ja kielekkeet nastoihinsa ja ripusti vaskipuitteiset silmälasinsa naulaan ikkunan keskipuussa.

»Saat sinä viedä sen», virkkoi hän sitte. »Eipä häneen lie enää erinäisiä panemisia.»

Isäntä itsekin astui Anna Marin jälessä aittaan. Kaatoi nassakasta puteliin eväsviinaa ja pani sen arkkuun. Pihalla seisoivat hän hetkisen ja katseli järvelle.

»Eipä näy vain vielä tulevaksi», virkkoi hän.

Katseli sitten taivaalle ja ajatteli että kyllä se taitaa tyynenä kestää vielä viikommaltakin.

»Oulunjärvellä saavat panna höyryn jälkeen», lausui hän puoliääneen ja astui pirttiin.

Jo heräili siitä Jussikin. Nousi istualleen, haukotteli ja venytteli, kapsahti sitten seisaalleen ja läksi astumaan rantaan veneen luo.

»Eipä ole vettä paljoa, liekö isäntä käynyt.» Jussi viskasi sen mikä siinä oli ja istahti veneen perään, pani tupakaksi ja siinä pannessaan tarkasteli melaa ja vaulua, että olivathan ne toki tarpeellisessa kunnossa. Kyllä ne olivat.—Erkki se oli vaulun tehnyt, mutta näytti se olevan luja, ja melakin oli uusi, vasta toista kertaa käytännössä. Jussi sai jo piippuunsa tulen ja johtui muistelemaan ensimmäistä oulumatkaansa. Pieni poika oli hän silloin ja isänsä kanssa kulki.— Ontojoen koskia kun laskettiin, niin isänsä viiletti ja hän istui perässä isänsä tykönä. Isä selitti hänelle siinä laskiessaan, miten missäkin korvassa piti laskea, ja hän pani tarkasti mieleensä, jotta Oulusta palattuaan osasi Partalan Katrille selittää miten Ontojoen koskissa piti laskea... Katrille toi hän ouluntulijaisia, kaksi rinkiä... Silloin oli hänen isänsä talollisena ja Partalan naapurina... Katrin kanssa he aina yhdessä oleilivat...

Jussilta oli sammunut piippu. Hän sytytti uudelleen ja silmäsi järvelle, mutta ei siellä mitään näkynyt—tiiroja vaan lenteli, viiplotelti selällä. Jussi tarttui melanpyyryyn, väänteli ja käänteli melaa.—

»Ontojoen koskissa»—ajatteli hän—»sitä taaskin saa kääntää kahmasuttaa ja lyödä loiskautella... Mitähän tuo Katri, kun minä lasken Ontojoen kosket... Jos ei olisi näin kevättulvan aika yhä, niin minä Kallioisessa sujahtaisin sitä selkäväylää ... eiköhän Katrilta siinä sydäntä purisi!»

Jussi kopisteli piippunsa ja astui veneestä maalle ja loi silmäyksen järven selälle, josta näkyi vene tulevaksi.

»Jo tulevat», virkkoi hän ja läksi astumaan taloon ja mennessään hyräili:

eipä olis tarvinnut sen pojan syntyä, joka rakkahimman ystävän minulta valtasi.

»Näkyvät jo tulevan», virkkoi hän pirtissä vanhalle isännälle, joka taaskin oli Raamatussa käsinä.

Jussi kävi pöydän taakse ja otti seinältä puikosta kellonsa. Se oli »pintelikello». Hän katseli sitä sisästä ja päältä. Kauan aikaa oli hän halunnut silinterikelloa. Oulussahan nyt sopisi vaihtaa. Kun hän pani kellonsa takaisin puikkoon seinälle, arveli hän itsekseen:

»Etköhän siinä viimeistä yötäsi nappase! Oulusta palattua pannaan siihen silinteri riksuttamaan.»

Ovi aukeni ja pirttiin töpösteli etukynnessä Musti, sen jälessä vääntäysi Erkki, ja viimeisenä tulla vikelti iloinen ja pieni tytön tynkä, mytty kainalossa. Se oli Katri Haverinen Partalan talosta, järven selän takaa, Erkin morsian.

»Hyvää iltaa!» toivotti Katri.

»Jumala antakoon!»

Vanha isäntä painoi kirjan kiinni ja nosti sen nurkkaan hyllylle, vaskipuitteiset silmälasinsa pani hän naulaan akkunan keskipuuhun ja kävi pistämään kättä Katrille.

»Mitä kuuluu?» kysyi isäntä.

Eipä se Katri mitään liikoja tiennyt.

»Käy istumaan, Katri», kehoitti Erkki.

Katri kävi pistämään kättä Jussillekin.

»Terve! Mitä kuuluu?» kysyi Jussikin.

»Eipä mitään liikoja.»

Aamulla ani varhain olivat oulumiehet lähdön puuhassa, isompia puuhia eihän niitä enää ollutkaan, sillä kaikki oli jo valmiiksi hankittu. Eipä muuta enää kuin eväät, purje, kirves, vitsakimppu, rompsi ja sauvomet veneeseen, niin ala työntyä matkalle.

Matkalaiset pistivät kättä isännälle ja lausuivat jäähyväiset, isäntä toivotti onnea matkalle ja tervennä palaamaan. Veneesen käytiin, Erkki perään viilettäjäksi ja kun oli saatu vene käännettyksi matkan mukaan, asettuivat Katri ja Jussi keulaan soutomiehiksi.

Niin sitä nyt lähdettiin matkalle. Milloin ollaan perillä, milloin taaskin kotona ja minkälaisten vaiheitten perästä? Eihän sitä vielä tiedä. Tyhjänpäiväistä olisi ruveta sitä ajattelemaankaan. Hyvästi jos sattuu, niin eihän siinä paljo aikaa mene, koko matkalla kaksi viikkoa täältä Ontoselän ranteilta. Vaan jos huonosti sattuu, niin menee siinä kolmekin viikkoa ja vieläkin enemmän.—

Aurinko nousi juuri. Sen punertava laita näkyi metsän yli järven takaa. Koko järven selkä oli rasvatyven. Ilmassa ei tuntunut vähintäkään tuulen henkeä. Linnut olivat alkaneet viserryksensä, joka vilkastui vilkastumistaan.

Veneessä työskenneltiin äänettöminä, ei luotuista sanaa vaihdettu.

Erkki viiletti ja huopasi. Hänestä tuntui niin somalta Ouluun lähtiessään. Kun Katri oli hänen mukanaan, sentähdenhän se Erkistä tuntui niin oudolta ja mukavalta. Hän vilkasi aina pikimältään matkan suuntaa ja sitten katseli Katria.

Kerran oli Katri jo käynyt Oulussa ja silloin isänsä kanssa. Somalta hänestä oli silloinkin tuntunut ja mukavalta, vaan ei sentään niinkuin nyt, Erkin kanssa lähtiessään. Hymyhuulin hän soutaa liputteli siellä keulassa.

Jussi souteli Katrin vieressä ja tähysteli taivaalle tuulen kynsiä. Hän päätti niistä, että siitä vielä purkautuu tuulemaan ja perintakaista tuuleekin. Joskus hän silmäsi heiluvaa kellon häntää liivillensä. Silloin hän ajatteli, että tullessa se silinteri taskussa riksuttelee.

Soutaa liputeltu oli jo melkoinen taival. Aurinko oli jo kohonnut korkealle ja Jussin kello alotti kuudetta tuntia. Järvi oli yhä tyynenä eikä tuulen henkeä tuntunut ilmassa.

Mutta jopahan, kun oli vielä soudettu eräitä virstoja, alkoi tuulenhenki käydä. Väretäpliä ilmestyi siellä täällä yli ulapan edessäkin päin. Niistä näkyi, että tuulenhenki oli takaa. Väretäplät laajenivat ja lisääntyivät ja pian ei ollut järven tyvenestä pinnasta jälellä kuin pitkiä kielekkeitä saarten ja nienten nenissä. Jussi katsasteli vielä. Mutta kun tuuli alkoi yhä viretä, heitti hän aironsa Katrille ja rupesi purjeen laitantaan.

»Sata saarta Ontosessa, tuhat nientä Lentuassa, sanotaan. Mutta eiköhän nuo Ontosen saaret ja niemet lähde jäämään!» tuumaili Jussi, kun näki tuulen yhä virkeneväksi.

»Taitaa ruveta ravakastikin tuulemaan», arveli Erkki.

»Hih! Tuulihan tuota ennen sulan veden aikana!» hihkasi Jussi, kun saatuaan purjeen laitetuksi vihuripuuska pullisti purjetta ja tempasi venettä kiitämään.

»No, antaapa hänen nyt pyyhkiä!» lausui Erkki lakaten huopaamasta.

Katrikin heitti soutamasta, pani röijyn päälleen, huivin päähänsä ja katsoa tiirotti purjeen liepeen alatse, että mitä siellä Erkki hommaa. Erkki käski Jussia viilettämään, jotta hän pääsisi Katrin kanssa syömään.

Erkki ja Katri söivät siellä keulassa ja olo yksissä eväissä tuntui heistä niin mukavalta.

»Kun olisi purjetuulta koko matkan ja vielä palatessakin», arveli Katri puheen aluksi.

»Eihän sitä sitten olisi muuta kuin lekittää», tuumaili Erkki siihen.

»Tässä kun viime kesänä», puuttui Jussi puheeseen, »vietiin tervoja, niin läksi meidän matkaan Vaalasta muuan ylioppilas, vai maisteri mikähen lie ollut—valkea lakki tuolla oli ja tähti otsassa. Sillä kertoa maailman ihmeitä kosolta ja jos jonkinlaisia. Niinpä hän kertoi, että merillä—siellä Amerikan äärillä—tuulee toisissa kohdin yhänne päin, ihan ijankaikkisesti, ja toisessa kohdin taas vastapäin. Ihan

yhtä pohkaa vain kuuluu tuulla tuhuuttavan. Soma olisi kun Luoja olisi luonut tännekin mokoman mallin, jotta toista puolta jokea ja järveä tulisi toisaanne päin ja toista taas toisaanne päin.»

»Olisihan se tervamiehen mieleen», arveli Erkki, »Mutta jokohan siellä Amerikassakaan silleen puhaltelee.»

»Ka, mitä lie, mutta niin se valkolakki tarinoiden. Johan minäkin epäilin hänelle, että mahtaakohan, mutta hän ihan tolkkussa vakuutti. Ja kuulin minä pappilan maisterinkin kerran samaa selittävän renegeille.»

»No, se pappilan maisteri se oli aika mestari kertomaan semmoisia kummia, ettei ne mahdu järkimiehen päähän.—Pidähän Jussi vähän ylemmä. Anna mennä tuosta tukkilautan päitse,—tukkilautan ja saaren välistä. Silleen.—Se pappilan maisteri kerrankin tarinoiden, että tämä maailma lentää neljä penikulmaa sekunnissa.»

»Kovinhan se sitten menikin mahdottomiin koko maisteri puheissaan», arveli Jussi.

»Johan se päätäkkin huimaisi semmoinen kiiätys», tuumaili Katrikin.

»Menisihän täällä maailmassa pylylleen kaikki semmoisessa hujakassa», arveli Erkki. »Pian taitaisi pappilan pytinkikin järveen solahtaa.»

»Tuiskonenhan siinä pian mahtaisi tulla», aprikoi Jussikin.

Niin siinä kuvailtiin seurauksia maan kulusta ja tehtiin vastaväitteitä muihinkin pappilan maisterin ihmejutteluihin.

»No menehän Jussi syömään, minä viiletän sen aikaa», arveli Erkki.

»Siinä on pullossa viinaa, kun halunnet ottaa ruokaryypyn.»

»Ankkurin vei!» kuului tukkilaisten huuto.

»Mutta eiköhän olisi parasta laskea päivän puolitse saarta?» kysyi Jussi. »Minä luulen, että kun ne saavat tuon varpin kelatuksi, niin soutavat uuden saareen, petäjään. Silloin ei enää päästä saaren ja lautan välistä. Ne näkyvät pyrkivän saaren suojaan tuulelta.»

»Kyllä me kerkiämme siihen heidän ohitsensa.» Erkki viiletti vain samaa suuntaa ja katseli tukkilautalla tukkilaisten puuhaa.

Katrikin siirtyi perään Erkin luo. Hänkin katseli lautalle. Siellä miehet liikkuvat mikä missäkin puuhassa. Jotkut kiersivät kelaa, toiset selvittelivät köysiä, äskeiset ankkurinviejät soutelivat takaisin lautalle. Soman näköistä se oli heidän toimensa.

Siitä ei ollut kovin iso aika, kun tukkilaiset lauttoineen olivat kulkeneet Partalan ohitse. Olivatpa käyneet talossakin voin ja särpimen haussa. Aika velikultia ne olivat. Ilvehtivät ja nauroivat tyttärille. Muuan niistä oli ollut pulska ja reipas poika Katrikin mielestä. Vaan ei ollut talollinen, niinkuin Erkki; loismies, mikä lie ollut... Semmoiselle ei kannata mennä ... eikähän niihin tukkilaisiin ole luottamista... Erkkiin saa luottaa.

»Jopahan soutavat köyttä saareen», tuumaili Jussi.

Vene oli jo sillä välimatkalla, jotta tuuli ei olisi enää vetänyt kiertämään lauttaa ja vielä vähemmän saarta päivän puolitse. Erkki ei tiennyt mitä tehdä. Viiletti kuitenkin yhä samaa suuntaa.

»Elä tänne laske!» huudettiin lautalta.

Sinne se vene yhä kiiti.

»No voi toljaketta!» kuului sieltä huutoja.

»Mikähän visapää liekään! Etkö älyä, ettei tätä tietä pääse?»

»On mies aika tolvana: ei vielääkään usko, laskee tohottaa vain!»

Erkki oli aivan hämmentynyt. Mutta Jussi kilpasi perään ja laske purjeen. Nyt oltiinkin jo aivan lautan luona ja vene kiiti vauhtiaan kohti pontutta. Veneen keulan olisi käynyt kurjasti, jollei muuan tukkilainen voimallisesti olisi ottanut venettä vastaan ja ohjannut pitkin pontutta. Se oli juuri se Katrin pulska ja reima poika, joka esti veneen pahki äiskähtämästä.

»Aha, minun henttuanipa siinä Ouluun viedään!» lausui tukkilainen.

»No, tuon tytön kanssa se kuhertelikin, kun ei älynnyt mistä se hotu vetää», arveli muuan tukkilainen.

—
»Oletpa tosiaankin moukka mieheksesi, kun pyrit sitä tietä, mitä et pääse!»

»Etkö nähnyt että köysi siinä oli edessä?»

»Ka näinhän minä, mutta luulin, että siitä kerkiäisi...», jämästeli Erkki vastaukseksi.

»Ihan hupelo se on koko mies», lausui taas muuan tukkilainen, ja toiset nauroivat.

Erkki parka oli hölmeissään ja tukkilaiset yhä jatkoivat ivaansa.

Mutta Jussi nousi lautalle ja tervehti sitä pulskaa poikaa. Tämä oli Jussin tuttavina ja lisäksi kaimamiehiä,—sukujansa Piipponen. He olivat olleet erään vuoden renkinä samassa talossa kirkonkylässä.

»Ouluun menossa», tuumaili tukkilainen Jussille.

»Sinnepäinhän se matka pitäisi», vastasi Jussi.

»Renkinäkö vai kasakkanako?»

»Renkimieshän minä nykyään olen. Minä olen tuolla Rantalassa.»

»Tää on Rantalan miehiä?»

»Niin on. Talon poika. Tää tyttö on—»

»Sen minä kyllä tunnen; se on Partalasta. Kävimme sieltä voin ja särpimen haussa, niin näin tään siellä.»

»Eikö me lähdetä, Jussi?» kysäsi Erkki, vaikka hän ei tiennyt, mistä sitä nyt pääsisi, kun lautta oli toisella puolen, saari toisella ja köysi niiden välissä veneen edessä.

»Elä nyt lähde minnekkään saikkaroimaan!» virkkoi joku tukkilainen.

»Vuotahan», jatkoi Jussi Piipponen toverinsa puhetta, »jotta tää lautta kääntyy, niin pääsette menemään ihan hyvästi, ei tarvitse muuta kuin purjeenne nostatte ja alatte sojottaa. Väleen tää tästä kääntyy.»

Erkki katseli, että miten se on. Älynsikin hän vihdoon, että kun lautta pyörähtää alle tuulen saaren suojaan, niin heidän veneensä tulee siinä selän puolelle. Erkki rupesi Katrillekin selittämään tätä menoa, vaan tukkilaiset olivat jo kerenneet vallata puhevuoron.

»Siinähan olisi meille emäntä.»

»Etköhän jääkin meille, tyttö, emännäksi?»

»Jääpi se Matlena.»

»Matlena», toisti Katri ja nauraa hihitti.

»No mikäs sinun nimesi on?»

Katri ei vastannut, nauraa hihitti, ja katsoi Erkkiä ja sitten kainosti silmäpuolellaan tukkilaisia.

»Toroteija», arveli taas joku tukkilainen leikillään.

»Ei sillä niin herrasnimeä ole», tuumaili joku kolmas. »Leena-Kaisa sen nimi on.»

»Katri sen nimi on», lausui Jussi Piipponen, joka hieroi kellonkauppaa kaimansa kanssa.

»No, eikös siipeen sattunut!» sanoi Leena-Kaisa -nimen keksiä. »Kaisa kuin Kaisa.»

»Kyllä Katri minuun suostuu. Suostuthan?»

»Kuka sinusta huolisi! Mutta minun kanssa se Katri lyö ryysyt yhteen. Sotkamon pappi meidät vihkii vitsasormuksella, kultasormus laitetaan sitten jälestäpäin. Eikö niin Katri?»

Tukkilaiset jatkoivat leikintekoa Katrin kanssa ja Erkki sai vain kuunnella kun morsiantaan puhuteltiin.

Mutta Jussit ne katselivat sillä välin toistensa kelloja. Tukkilaisella oli patenttiivari ja meidän Jussi katseli sitä oikein mielihyvällä.

»No, eikö vaihdeta?» kysyi tukkilainen.

»Ka, saisihan tuota joskus vaihtaakin», vastasi Jussi naurusuin. »Tää sinun kellosi on jo vanhanpuo...»

»Vanhako? Vuosikauden on minulla ollut, ja jolta sen vaihetin oli itse ostanut kellosepältä. Ja näethän, ettei se mikään vanha ole.»

»Liekö hänessä kaikki värkitkään?»

»No oletko hökelö? Mihinkä siitä olisi mikään päässyt, kun sitä ei ole kuin kerran puhdistettu?»

»No niin, saattaahan siinä olla kyllä täydet värkit.» Ja Jussi katseli yhä pyöritellen kelloa ja mieli teki. Hän painoi sen korvalleen. Raksutteli se oikein komeasti. Ja Jussin rupesi aina enemmän sitä mieli tekemään.

»Vaihdetaan pois!» kehotteli tukkilainen.

»Paljopa taitaisit tahtoa päällisiäkin», arveli Jussi.

Kaimamies kuiskasi Jussin korvaan.

»Tuumitaanhan sitten paluumatkalla, pitää jo lähteä taipaleelle», sanoi Jussi ja pisti kättä kaimamiehelleen.

Lautta olikin jo kääntynyt, jotta hyvin pääsi lähtemään. Purje ylös vain, niin ala taas purjetuulta lekittää.

Erkki oli vähän noloissaan ja häpeissään.—Kun ei saanut totelluksi Jussin neuvoa... Ivasivat juuttaat kovasti... »Oletpa moukka mieheksesi»... Ne ovat semmoisia irvihampaita nuo tukkilaiset...

Katri muisteli sitä pulskaa poikaa.—Se oli pulskin niistä kaikista... Anturasaappaat, joissa oli punaista nahkaa pitkältä varren suussa, kultasormus oli oikean käden pikkusormessa, kultanastat oli korvissa... Reima mies ... ja siivompi kuin ne muut... »Minun henttuanipa siinä Ouluun viedään...» Katria rupesi naurattamaan.—

»Aika irvihampaita ne ovat nuo tukkilaiset», lausui Erkki Katrille, kun näki hänen nauravan.

Jussi muisti patenttiivaria.—Siinä se nyt olisi ollut... Mutta kuka sitä niin äkiksestä... Taisi olla vain vaihetuskelloja... Kerran puhdistettu. Kaikkea muuta! Lie rassailtu hyväksikin... Sitten niin paljo välejä äyväsi: viisitoista. Siihen kun vähän lisää, niin saa uuden ja hyvän silinterin...

Tuuli oli yhä virennyt. Vilauksella mentiin muitten tukkilauttain ohi, jotka jo olivat päässeet saaren suojaan. Eikä ollut kuin sujahuttaa Katermaan, Ontojoen niskaan. Talossa ei joudettu nyt käymään Katermassa, vaikka useinhan siinä käydään. Ei ollut aikaa nyt hyvän purjetuulen aikana. Laskumiestäkään varten ei tarvitse maalle laskea, sillä Jussi laskee itse kosket. Mikäs niitä on Jussin laskea, kun on monet kerrat kulkenut ja parina kesänä ollut tukiinlaskussakin samalla joella. Purje laskettiin vain joen niskassa, masto kaadettiin ja työnnyttiin suorastaan koskille.

Suituahan se on melkein pahin laskea, vaan hyvästipä tuo meni siitäkin. Viimeisessä koskessa, Kallioisessa, käy kova hyökyaalto selkäväylällä, vaan Jussi osasi laskea rantaväylää, mikä on saaren pohjois-puolella. Sitä laskiessa pitää varoa, ettei virta pääse kantamaan venettä saaren nenään karille. Veden käynti on kova saarta kohti. Niskaan tullessa pitää jo puoltaa oikeaan ja sitten panna vene leikkaamaan poikki virran, keula kerrassaan kohti rantaa. Mutta sitten taas, kun saa virran leikatuksi, pitää arvata oikeassa ajassa ja voimakkaalla kädellä kääntää törmälle. Rantasillan kuvetta saa nyt vain antaa mennä lojottaa, alaliepeessä puoltaa selemmäksi.—Osasihan Jussi hyvästi senkin laskea. Eipä hätää enää mitään. Purje ylös ja myötävirtaan ja purjetuulta vilistämään. Pianpa solahetaan taas selkävesille, Sotkamon selille höllöttelemään.

Vinhasti vene kiiti Kiimasen ulapalla. Saaret ja niemet jäivät jälkeen kunnes katosivat näkyvistä, uudet ilmestyivät ja ne nieli sama kohtalo. Salmet jälessä ummistuivat, uudet edessä aukenivat, kunnes nekin vuorostaan ummistuivat jällelle jääneinä. Ja venemiehillä ei muuta työnään kuin katsella sitä menoa. Monta kertaa olisivat saaneet airolla vetäistä, monta hikihelmeä olisi norahtanut ennenkuin olisivat olleet täälläkään asti tyyntä tahi laitatuulta soutuessaan. Huolettomina istuttiin veneessä, Jussi perässä viilettämässä, Erkki ja Katri keulassa. Matka joutui ja kului aikakin.—

Päivällisen syötyä viiletti Erkki vuorostaan ja Jussi pani nukkumaan keulateljolle. Olihan varhain oltu

taipaleella, niin että ei ollut liiaksi lainkaan jos nyt ummisti silmiään levätäkseen.

Katri istui Erkin luona perässä. Mukavalta tuntui heistä matka, yhtä mukavalta, vaikka ei enää niin somalta ja oudolta kuin alussa. Tuottipa hauskuutta heidän mielelleen, kun alkoi näkyä muitakin purjeveneitä, oulumiehiä. Niitä jo näkyi edellä ja jälessä.

Muuan vene oli aivan lähellä heidän jälessään. Se oli lähtenyt eräästä talosta tämän selän rannalla.

Veneestä kuului heleä laulu, laulu laulunsa perästä.

»Minä tyttö, siivo tyttö siivon nimen kannan, enkä minä joka pojan halatakaan anna.

Ei oo ruusu kauniimpi kuin tyttö Pohjolassa, eikä muuta tarvita, kun niin on maailmassa.»

Tuokion kuluttua helähti sieltä taas uusi laulu:

»Tuosta se nyt kulkee poikain polku poikki pellon naapuriin; naapurissa nätti tyttö, hiipaseeko sydäntäs? punasukka, pumputusukka, hiipaseeko sydäntäs?»

Katri katseli sinne, ajatellen että onkohan sielläkin ylkämies ja morsian.—Keulalla istui kyllä miespuolinen henkilö, vaan perään ei sopinut näkemään, purje esti.

Ehkä istuu sielläkin morsian, laulemassa rakastetulleen.—Iloiselta vain kuulusti.—

Sotkamon kirkko saatiin näkyviin, ja korkea uljas Vuokatin harjanne, joka oli jo etempääkin näkynyt ja pistäytynyt aina vähän väliä esiin muitten vaarojen takaa, näytti nyt kohoavan ihan tuossa lähellä. Matkaa oli sinne nytkin kosolta, penikulma ehkä, vaan suuruutensa tautta näytti se niin läheiseltä. Järven selkä oli jo soukennut ja supistui supistumistaan kunnes se sulkeutui kapeaksi Tenetin virraksi.

»Jussi!» huusi Erkki. »Nousepas laskemaan purjetta, kohta ollaan Tikkalanniemen sillassa.»

Jussi nousi, tuppasi unimielissään kätensä molempiin liivintaskuihin ja kopeloi vielä povitaskuakin: »...eihän ... niin, untahan se ... äh...» Jussi heräsi siinä makeassa uskossa, että hänellä oli taskut täynnä — patenttiivareita.

»Ota vastaan purje, niin minä täältä lasken», tuumi Erkki.

Jussi rahmusteli päätään korvallisilta ja lakin alta, kävi sitten purjetta laskemaan ja kaatoi maston.

»Olisihan sitä hiukan asiaa Tikkalanniemeen», virkkoi Jussi.

»No, lasketaan törmään. Eihän tuossa viikkoa viivy», arveli Erkki ja sillan alatse päästyä käännäلتi rantaan.

Tikkalanniemen piialle, Susannalle, oli Jussilla kirje, pienoinen mytty ja paljon terveisiä Anna-Marilta, Susannan sisarelta. Susanna oli Jussin vanha tuttava, hän kun oli piikana Partalassa samana vuonna kuin Jussi siellä oli renkinä, vuotta pari ajassa taaksepäin. Tuttaviahan olivat siis Susannalle Katri ja Erkkikin.

Susanna, joka muutenkin oli iloinen sielu, tavatessaan tuttaviaan kotipitäjästä ja niin hyviä tuttavita, ei ollut vähän verran iloissaan. Hän nyt hyöri ja pyöri ja kyseli enemmän kuin kolme suuta kerkesi vastata. Jussilta hän enin kyseli ja Jussi se olikin hänen varsinainen ilonsa esine.

»Eihän tuo lie niin kiire, ettei kahvia kerkiä?» kysäsi Susanna ja laitteli pannua tulelle.

Matkalaiset kyllä koettivat empiä kahvinkeitosta, vaan Susanna vain laati ja arveli, että eihän se nyt mikä kiire semmoinen ole, ettei kahvia joutaisi vuottamaan.

»Eikähän sitä oulumatkalla niin useasti ole tarjolla», virkkoi hän ja puuhaili. Pian hän pyöräyttikin kahvin puhellessaan ja kysellessään. Ja oikein kermakahvit hän laittoi ja vielä hommasi emännältä korputkin. Jopa leivälliset kahvit se Susanna puuhasi.

»No, Rantalassa sinä, Jussi, olet ollut sitte myötyriään, kun Partalasta läksit?» kysyi Susanna.

»Siinä minä olen oleksinut.»

»Etkö sinä puuhannut mökkiä itsellesi?»

»Lie tuo ennen ollut hieno aikomus sinnepäin.»

»Rantalaan se saadaan kohta miniä?»—kääntyi Susanna kysymyksillään Erkkiin.

»Ka, tarpeenhan tuo onkin, kun ei ole emäntää talossa», vastasi Erkki.

»No, joko sinä Jussi olet mökin puuhasta kokonaan luopunut?» kyseli Susanna taaskin Jussilta.

»Mitäpä hänestä enää...»

»Enää! Mies parhaassa ijässään.»

»Ka, vaan näkyyhän tuo aika kuluvan toisenkin palveluksessa.»

»Ottakaahan kahvia!»—kehoitti Susanna.

»Kiitoksia.—Eihän sitä nyt olisi tarvinnut...»

»No, Erkki.—Ja Katri.—Ota Jussi kahvia.—Ota korppuakin.—No, mitä ne pojat Partalassa nyt raataa?»

»Tervahaudalla ne ovat», vastasi Katri.

»No, miltä se Katrista morsian tuntuu?»

»Ka, miltä tuo tuntunee», vastasi Katri, kainosti nauraen.

»Eikös se Jussi vielä ole löytänyt mielitiettyä?» kysyi Susanna Jussilta arasti ja hieno puna nousi hänen poskilleen.

»Mitäpä se renkimies...» Jussi näytti hyvin rauhattomalta.

Kotvanen oltiin nyt ääneti.

»Ottakaa lisää kahvia», kehoitti Susanna.

»Johan se nyt olisi välttänyt», arveli Erkki.

»Ottakaa vain.»

»Vaan itselle...» arveli yhä Erkki.

»Kyllä sieltä minullekin yltää.—Ottakaa vain.—Ottaisitko, Jussi, tuodaksesi minulle Oulusta sievän karttuunihuivin?» kysyi Susanna. »Minä annan rahat.»

»Kyllä kai se sieltä tulee, mutta eihän sitä rahaa osaa ottaa vielä, kun ei tiedä hintaakaan ja sattuuko mieluinenkaan», arveli Jussi.

»Mieluinenhan se kyllä sattuu, mutta maksan sitten palatessasi, kun niin halunnet.»

Kiitokset lausuttiin sitten Susannalle ja heitettiin hyvästit. Susanna saattoi rantaan matkalaisia ja toivotti onnea matkalle. Vielä hänellä oli yhtä ja toista kyselemistä matkalaisilta heidän lähtiessäänkin. Ja kun he olivat jo menossa vähän matkan päässä, kyseli hän vielä. Sitten hän pyörähti ja läksi kävellä lipsimään taloon.

»Soma immeinen tuo Susanna», tuumaili Erkki.

»Hyvinhän se on puhelias», arveli Jussi, »eipä outo osaisi luulla häntä Anna-Marin sisareksi».

»Kyllä se Anna-Marikin osaa haastella kun vain mieluinen poika sattuu haasteltavaksi», virkkoi Erkki.

»Tämä Jussihan se oli Susannan suosikki, kun olivat meillä», tuumi Katri leikillä ja todella.

»Jussihan se oli», toisti Jussi melkein nyrehtyneenä.

»Itsehän tuo Susanna kiitti sinua minulle», arveli Katri.

»Niinhän se teki», oli Jussin vastaus.

»Niinhän sitä puhuttiin ihan, että teistä pariskunta tulee», jatkoi Erkkikin leikintekoa.

»Puheltiin», vastasi Jussi.

»Saattoi olla puheessa perääkin.»

»Saattoi olla.»

»Senpätähden Susanna kyselikin mökinpuuhistasi.»

»Niinpä niin.»

Eivätpä osanneet enää jatkaa leikintekoaan Jussin kanssa, vaan täytyi heidän siihen lopettaa ja alettiin puhella muista asioista, minkä mistäkin.

Selkävettä taas laskettiin, Nuasselkää. Tuuli oli vireä ja vaahtopäässä kävi aallot. Edellä ja jälessä pilkotti valkoisia purjeita, toisia oulumiehiä.

Katri paneusi maata keulateljolle ja sinne kellistyi Erkkikin Katrin viereen.

Jussi oli viilettämässä. Purjeen liepeen alta silmäsi hän matkan suuntaa ja loi väliin katseen teljolla makaavaan Erkkiin ja Katriin. Hän muisti miten he, Katri ja hän, kerran pieninä paitaressuina marjaan mennessä eksyivät. Kauan kuleksittuaan ja väsyttyään istahtivat muutaman suuren kiven juurelle. Katri itki ja itki hänkin, ja siihen molemmat nukahtivat ja vierekkäin he nukkuivat kun etsijät löysivät.

»Yhden talon asukkaita noista tulee, kun metsäkin heidät tuolleen kätkee», Katrin, isä sanoi.

Ja niinhän ne myötäänsä hokivat muutkin, että kyllä se Jussi tuon Katrin vielä nai... Paljonhan sitä yhdessä västättiinkin...

Jussi hommasi tupakkia piippuun ja lauleskeli itseksensä hiljaista hyräilyä.

Vene kiiti nopeaan. Tikkalanniemi oli aikoja sitten kadonnut näkyvistä. Jälessäpäin olivat Vuokatti ja Naapurinvaara. Lähellä ne yhä näyttivät olevan, vaan niille oli laskeutunut sinertävä harso. Edessäpäin siintävät saaret ja niemekkeet taas selvenivät selvenemistään. Ne saavutettiin, sivuutettiin ja jäivät jällelle. Siellä ne sitten taas siintivät jälessä tahi kokonaan katosivat näkyvistä.—

Jussi lauleli perässä yksinäisyyttään, köyhyyttään, toivotonta rakkauttaan.

Keulateljolla makasivat Erkki ja Katri.

Erkki oli olevinaan jo Oulussa. Tervahoville hän laski. Tuuli oli vastainen, vaan purjeessa sitä laskettiin ja hän viiletti.— Toppilansalmen poikki tervahovin yläpuolelle oli kiinnitetty vahva köysi ja sen alapuolella oli pystyssä olevia tukkeja, joitten nenissä tukkilaisia seiso. Jussi käski kääntää venettä, vaan se ei kääntynyt. »Laske purje!»—Hän laski, vaan se nousi jälleen itsestään... »Veneesi särky!» huusivat tukkilaiset, vaan herrat, joita oli salmen möljät mustanaan, nauroivat täyttä kurkkua ja kimakimmin nauroi sen porvarin puukhollari, jolle he tervojaan veivät. Tulla puksutti höyrykin ja laski kohti Erkin venettä ja vihelsi. Erkkiä pelotti, jotta hiki päästä valui. Katri tarttui häntä kaulaan ja hän tarttui Katria vyötäryksiin...

Katri oli olevinaan tukkilautalla.—Suuri purje nostettiin ja kun se oli nostettu, huusivat tukkilaiset: »ankkurin vei!» ja kohta lähti lautta menemään kovaa vauhtia. Erkki viiletti. Se komea poika seiso kelalla. Hänellä oli hirveän punaiset saapasvarret. Oikean käden pikkusormi oli sormuksia täynnä ja korvissa kimalteli kultanastat. »Elä laske», tiuskasi Erkille se komea poika, vaan Katrille hän nauroi. Erkki ei saanut pysähtymään. Lautta töykkäsi saareen ja tukit alkoivat hajota. Komea poika hyppäsi kelalta, Katria pelotti ja hän jo oli putoomassa tukilta. Hän tarttui komeaa poikaa kaulaan ja se tarttui häntä vyötäryksiin...

»Taisinpa laskea liian likeltä tuota saarta», tuumaili Jussi; »siinä pistää matala niemeke tänne selälle väki pitkälle. Ehkä siitä tällä vedellä vielä pääs... jopahan lempsatti kurnasi!»

Vene karahti matalaan, vaan ei tarttunut kuitenkaan. Jysähtihän vain siksi, jotta Erkki ja Katri heräsivät.

»Eihän—sitä—vielä—olla...» hätäili Erkki ja silmäili ympärilleen. Niin, ei sitä vielä oltu Oulussa, eikä näkynyt mitään köyttä, tukkilaisia, herroja, puukhollaria eikä höyryä puksuttamassa, eikä ollut mitään hätää.

»Aurinko niin helteisesti paahtanut, että hiki oikein nousut», virkkoi Erkki ja pyyhki hihalla hikeä otsastaan.

Katrikin kavahtaessaan töllisteli. Selkesi hänellekin, ettei hän ollutkaan missään tukkilautalla, vaan

Erkin veneessä, eikä se ollut mikään tukkilainen, jota hän kaulasta puristi—(hyi, kaikkea häntä näkee!)—vaan hänen oma Erkkinsä.

Kaikki hyvin siis.

»Eikö sitä jo olla kohta Petäisen niskassa?» arveli Erkki, haukoteltuaan kyllyiksi ja selvittyään unesta.

»Eihän tästä pitkältä ole enää, mikä lie parin tunnin matka», vastasi Jussi ja katsoi kelloansa.—»Nyt on jo kaksikymmentä minuuttia yhdeksättä.»

»Eipä ehditty Kajaaniin tälle vuorokaudelle. Se ei lähde laskumies enää koskille», arveli Erkki.

»Eihän se yöllä. Vaan ei meitä hidasta sen enempää jos ollaankin yötä Petäisen niskassa», arveli Jussi.
»Aamulla ehditään hyvästi Kajaaniin siihen kun kanavista pääsee.»

Petäisen kosken niskasta ei ollutkaan pitkälti taivalta Kajaaniin: pari lyhyttä kosken korvaa ja virtavettä jonkun verran, pari virstaa ehkä yleensä.

»On kulettu hyvästi tämän päivän osalle», arveli Erkki, päästessä Petäisen niskaan, jonne muitakin lasteja oli pysähtynyt. »Sattui tuommoinen hyvä purjetuuli.»

»Meidän onnella», virkkoi Katri.

»Ainahan se väliin onnensiipi raapasee oulumiestäkin!» arveli Jussi.—

Paljon oli kerääntynyt veneitä aamuun Petäisen niskaan, kymmenkunta venettä. Työtä oli laskumiehelle. Vaan säästi se hänen vaivojaan, kun oli semmoisia, jotka uskalsivat jälestä laskea.

Kun ensimmäistä venettä lähdettiin laskemaan, teki Jussilla kovasti mieli lähteä jälestä. Vaan eipä viitsinyt Erkille esittää. Jos Erkki olisi sanonut, että laskehan Jussi, niin kyllähän sitten.

Eihän sitä nyt jären kumma olisi toisen jälessä laskea tuommoinia koskia, onhan noita pahempiakin laskettu... Tietäähän tuon, miten näissä on laskettava. Petäisessä on pahin paikka ensimmäinen korva, jonka muuan kivi tekee lähellä rantasiltaa. Siinä pitäisi varoa sitä kiveä ja samalla, ettei pääsisi hylkäämään selkä-aalloille. Kuurnassa pitää laskea enemmän vasenta puolta, saaren puolta, siellä siinä se valtavesi kulkee. Sipisen virtaan tullessa pitäisi karttaa karia, joka on vasemmalla. Antaa mennä vain virranselkää ja siinä vähän varoo, ettei niemen niskaan kannaliekö tuo kovin paha siihen kantamaankaan. Sittenhän sitä ei olisi enää muuta kuin kanavan suussa. Siinä pitää varoa, ettei Koivukoskeen ala niellä ja ettei kiville sorru rannan puolella.

»Olisihan tuo soma laskea kerran nääkin kosket», ajatteli lopuksi Jussi, istuessaan törmällä ja katsellessaan koskelle.

»Mistä se tää mies on?» kysyi joku Jussilta, seisahduttuaan hänen luokseen.

»Olenpahan Kuhmosta.—Mistä sinä olet?» kysyi Jussi takaisin.

»Sotkamosta minä olen», vastasi tämä ja istuutui siihen lähelle.

»Talon miehiä?»

»Ei itsellinen. Kasakkana olen.—Minkäslainen kello?»

»Onpahan tuossa—pintelikello vain», vastasi Jussi.

»Minulla on silinteri—tuommoinen—viidellä kivellä käypä.»

»Valehtelee taas Kusti!» sanoi joku syrjäinen.

»Vaun Kustipa ei valehtelekaan», vastasi Kusti tolkussa ja näytti sormellaan Jussille 5 numeroa kapselissa. Jussi ei sitä katsonut, vaan kääntyi näkemään, että kuka se puhui selän takana. Katrin kanssa oli siinä nuori tytär ja hän se haasteli.

»Jos tunnet, Liisa, numeroita, niin katso eikö ole tuossa viitonen.— Ihan taiten käy tämä viidellä kivellä», oli Kusti tolkussa kellonsa puolesta.

»Sinun kellosi ei käy muulloin kuin sinä itsekin käyt», virkki Liisa ja iski silmää Katrille.

»Eikö käy?» oli Kusti yhä kellonsa puolesta. »Tää on käynyt...»

»Ikänsä ja viisi päivää», jatkoi Liisa.

On Paltaselän ja aukean Ärjäselän välisenä Toukansalmi ja sen oikealla rannalla on pieni hiekkarantainen lahdenkaartama, Neuvosenhiekaksi sanottu, ja sen äärellä Neuvosenniemen talo. Siinä oli oulumiehiä sääpitoa pitämässä. Vieretysten kōnōtti lahden kaarelmassa tervalasteja vitsakōydestään kiinni jossakin vaajassa rannalla. Oli siinä niitä aika rivi johokkaita, ja siinä oli kiantalaista, hyrynsalmelaista, ristijärveläistä, melalahtelaista, varislahtelaista—mene tiedä kaikkia!

Toukansalmea kohti kiinnitti höyryvenekin kulkuaan, taistellen vastatuulta ja aaltoja vastaan. Sen jälessä tulivat oulumiehemmekin, ja hätä ei ollut heillä kaukana. Köytensä natisivat pahasti, saattoivat milloin tahansa katketa ja veneet joutua tuuliajolle; veneet raskivat aaltojen paiskoessa niitä yhteen. Toisilta halkeili varppeet, toisilta musertui kokka tahi hajoili perä, harva taisi pysyä jotakin vammaa saamatta. Äijät koettelivat suojella lastejaan parhaansa mukaan. Vilske ja huuto siinä kävi, aika meka.

Kuta lähemmäksi Toukansalmea päästiin, sitä laimeammaksi kävi tuuli maan suojassa, ja sepä olikin hätätyneitten oulumiehien avun toivoa elättävä tieto. Toukansalmea odotti jokainen kuin rauhansatamaa. Ja kun sinne vihdoin viimein pääsivätkin, niin hyvillä mielin erosivat höyryn jälestä ja laskivat veneensä Neuvosenhiekkaan, sinne entisten lisäksi.

Tuuli kävi aavan Ärjäselän perukalta. Vimmatusti syöksyi se tietänsä, tahtoen temmata kaikki mukaansa. Se pyyhki vedenpintaa ja ajeli aaltoja, yllyttäen niitä vastarantojen valloitukseen. Vaahtopäisinä kähisten ryntäsivätkin nämä, tuulen aina vain kiihottaessa kohti rantoja. Sitä ärhākämmiksi ja pelottavammiksi ne kävivät, kuta likemmä rantaa pääsivät. Jos saivat ryöstetyksi jostakin tukin, hirren, veneen, tynnyrin tahi muuta semmoista, kulettivat mukanaan, viskatakseen sillä kohtisattuvaa vastustajaansa. Menestyksensä oli toisissa paikoin huono, toisissa paikoin saivat ne tyydytystä rajulle vihalleen. Missä oli kivikko, kallio- tahi muutoin lujamaaperäinen ranta, siinä ne turhaan mylläköivät. Ryntäyksensä aina torjuttiin: vaahtoa ja vettä pirskui korkealla ilmaan ja kauas maalle ja aalto oli särkynyt ja palasi masentuneena ryömien pitkin rannan pohjaa. Toisia tuli jälessä, ne eivät huolineet katsoa edellisensä tappiota, vaan ryntäsivät yhtä hurjina rannalle. Sama kohtalo saavutti heidätkin: vaahto ja vesi pirskui korkealla ilmaan ja ryntääjä masentui. Turha oli taistelonsa näitä rantoja vastaan, vaan taisteltiin yhä vain uupumattomalla innolla.—Missä oli rantana hiekkatōrmä, siellä oli niillä menestystä. Kun ne hyökkäsivät tōrmää vastaan, niin saivat lohkaistuksi hiekkamōhkäleēn toisensa perästä. Sitä tehden maanpinta, kun alusta oli käynyt ontoksi ja heikoksi, lohkesi ja vieri alas. Puineen, pensaineen, kivineen, kantoineen, aitoineen, laihoineen—mitä tahansa siinä sattui olemaan—vieri se aaltojen saaliiksi.

Tohisten tunki tuuli metsään ja pakotti puita nöyrästi taivuttamaan latvojaan rangaistukseksi, kun estivät sitä täydellä voimalla kulkemasta lähellä maanpintaa. Maasta olisi sen ollut hupainen temmata roskaa, multaa, vanhoja lehtiä ja muuta keveätä irtonaista tavaraa, joita olisi sitten saanut ilmassa pyöritellä. Eräille vanhoille hongille ja monelle nuoremmallekin puulle, jotka olivat päätänsä pitempiä muita tahi olivat juurensa huonosti maahan tunkeneet, antoi se semmoisen tupsauksen, jotta ne ryskyen kaatuivat maahan, jollei sattunut tielle joku jykevempi toveri, jonka varaan saivat jäädä nojaamaan.

Pelloilla se tempasi multaa ja kiersi sen korkeaksi pyöriväksi patsaaksi, jota kuletteli sitten pitkin peltoa. Ryntäsi vonkuen pellon aitaa vasten, kaataaksensa sen. Koetteli vielä pajan, riihen, läävän ja asuinrakennusten kattoja irti kiskaista. Jos onnistui, kiidätti sen sitten tuota tuonemmaksi. Viiririukua pudisteli vihoissaan, jotta viiri rämisi liehtoessaan sinne tänne ja päätäysi välistä pyöriä räklättämään juuri kuin olisi tuullut joka taholta. Pirtin nurkassa piti se aika tohinan ja jokaisessa raossa ja lävessä vonkui ja vinkui. Etehiseenkin tulla puuskautti ja sysäsi syrjällään olevan korvon, maitopytyn tai sangon pyöriä hyrräämään pitkin etehisen siltaa ja löytäessään tyhjän kontin tahi vasun tupsautteli niitä paikasta toiseen.

Ihmisiäkin, jotka liikkuvat ulkoilmassa, se kiusotteli. Jos he astuivat vastaan, tahtoi se pysäyttää siihen paikkaan, jotta töin tuskin pääsivät eteenpäin. Jos taas menivät myötä, työnsi se selästä, ettei tarvinnut muuta kuin jalkojaan nostella, niin pääsivät juoksujalassa eteenpäin. Miesten takinliepeet se pani lepajamaan ja koetti hattua päästä temmata. Naisten hameita pullisteli se ja hatuutteli, jotta räpse kuului.

Neuvosenniemen pirtti oli täynnä miestä, sääpitolaisia. Rähinä siinä kävi semmoisessa miesjoukossa. Puheltiin yleisesti ja yksityisesti. Väliin lausueli vain yksi mies, vaan toisin vuoroin pakisi joka suu yhtäaikaan, jottei kukaan kuunnellut. Sittenpä saattoi syntyä hetkiseksi äänettömyyttäkin, vaan hetipä rupesi pari kolme suuta taas yhtäaikaan turajamaan. Yhtä asiaa ei pitkään hankailtu ja sopi siinä juoksemaan montakin asiaa rinnakkain, jotta ehdittiin puhella jos jostakin. Siinä se aika kuluikin jaarikoidessa.

Päivä oli jo kulunut puoleen. Arkku arkun perästä aukesi ja suu ja toinen ja sitä tehden useampi alkoi

käydä. Jokainen oli pian syöntipuuhaassa arkkunsa ääressä. Syödessä puheltiin niin paljon kuin syönniltä saatiin aikaa. Muutamat olivat hiljaisempia, jotta puhelivat matalalla äänellä toverinsa kanssa, toiset rupattivat yhtäläiseen lujasti kaikkien kuultavaksi, vaan olipa vielä niinkin suunsoittajia, jotta joutivat rinnan pitämään yleistä ja yksityistä keskustelua.

Ajan kuluessa suu toisensa perästä heitti käymästä, arkku arkun jälestä lupsahti kiinni, piippu ja toinen alkoi röyhytä ja hetkisen perästä mies, toinen, kolmas ja niin edelleen kaatui ja keskustelu sen mukaan hiljeni. Muutamia miehiä vain jäi valveelle veneistä huolta pitämään.

Erkkikin syötyään vääntäysi nukkumaan. Mutta Katri kuleksi Liisan kanssa ulkokausteella joutessansa. Eivät he kuitenkaan viitsineet kauan siellä oleksia, kun näet tuuli niin jotta hameihinsa tahtoivat takertua. Suojaan heillä tuli asia ennen pitkää.

Pirtin etehiseen tultua pystyi Katrin silmään keltainen ovi etehisen toisella puolen.

»Tupakoon se tuolla?» viittasi Katri Liisalle.

»Tupa kai», arveli Liisa.

Katri ei siihen heittänyt, läksi katsomaan. Hän raotti ovea ja kurkisti sisään. Siitä hän rohkaistui enemmän ja kävi sisään. Tuvassa ei ollut ketään, vaan ovi oli auki kamariin, josta kuului raksutus. Katri hiipi edelleen ja Liisakin tuli katsomaan, että minne se Katri menee.

Katri teki hyvän päivän tyttärelle kamarissa—se oli talon tytär, Reeta.

Reeta vastasi hyvän päivän ja kysyi kuulumisia.

»Eipä kuulu.—Tuoko se nyt on se masiina?» virkkoi Katri ja lähestyi varovasti Reetan ompelukonetta.

»Tämähän se on», vastasi Reeta ja rupesi ompelemaan.

»On aika rallatuskoje», arveli Katri. »Niin pistää kiperään, ettei silmä erota.—Ei mahtane tulla hyvää jälkeä.»

Reeta näytti ompelusta ja näytteli sitten tarkemmin konettaankin ja selitti. Katri ihmetteli lakkaamatta.

Oli sitä nyt Katrilla ihmettelemistä ja niin se häneltä aika kului.

Jussi syötyään kävi rantaan. Viskasi veden veneestä ja katsahti olisiko sillä ja muilla veneillä mitään vaaraa ja istui sitten rannalle ja pani piippuun.

Ilma myräköi. Ärjä kuohui valkeassa vaahdossa. Rannalle ryntäsivät aallot, synnyttivät jyrisevän äänen, aivan kuin olisi ukkonen käynyt etäällä. Metsä tohisi. Väliin kuului kova jyräys, kun joku puu kaatui tahi maanpinnan möhkäle vierä järveen.

»No, on nyt myräkkä!» kuuli Jussi äänen selkänsä takaa.

Jussi katsahti taakseen. Kusti siellä tuli ja hän istahti Jussin viereen.

»Paljoko sinun kellosi on?» kysyi Kusti.

Jussi katsoi ja sanoi.

»Se on kuusi minuuttia jälessä Oulun kelloista», virkkoi Kusti.

»Onko sinun kellosi sitten Oulun kellojen kanssa yhdessä?» kysyi Jussi.

»On. Tämä käy ihan yksissä Oulun horisontin kanssa. Tiedäthän sinä», alkoi Kusti selittää, »siellä Oulussa sen tornihökkelin, mikä on siellä saarella, siinä sillan päässä?...»

»Joo, joo.»

»—siitähän tuota mennään sivukin ja sen sillan alatse palatessa—niin sen valkean tornitörräkkeen, tiedäthän?»

»Joo, joo.»

»No, siinä nostetaan kahdentoista aikaan semmoinen pallonmöhkäle riu'un nokkaan.»

»Yhy.»

»Niin, tässä mennä kesänä—se oli alkukesästä—kun kävin siellä, panin kelloni sen mukaan. Talvella käytiin sitten siellä kilpamarkkinoissa. Minä ajattelin mennessäni, että annahan näkyä, onko tuo kelloni jaksanut seurata. No, ihan täsmälleen se oli pysynyt yksissä, ei puolen minuutin eroa, ei vähääkään. Ja se ei ole perätöntä puhetta. Kunhan olisi sattunut Tervolan renkipoika olemaan tässä, kyllä se todistaisi. Hän seiso ihan vieressä talvella kun katsottiin palloon!»

Täytyihän nyt Jussin uskoa.

Sitten Kusti kertoi ja selitti Jussille, miten hänen silinterinsä ei maksa hänelle mitään. Vaihtokaupoissa oli hän näet niin voittanut. Hänellä oli ollut huono »engelsmanni», pahanpäiväinen mukura, ilman niitä rämppäkelloja. Sillä hän oli alkanut vaihtokauppansa. Tarkan selon antoi hän siitä, minkä sorttisen kellon hän tällä mukurallaan oli vaihtanut ja keltä vaihtanut, paljonko välejä antanut, minkä sitten vaihtanut sillä, minkä taas tällä, keltä, paljonko välejä antanut tai saanut, kaikki tarkoin aina nykyiseen silinteriinsä. »Ja tämä on pätevä ja tarkka», virkkoi Kusti lopulta.—

»Katsohan tuonne selälle», osotti Jussi.

»No, nyt on ihme! Eikö vain siellä ole purjevene tulossa. Paholainen itse kai siellä laskee!»

»Pääsisihän se lentämälläkin, mitäs sen sitten purjehtia tarvitsisi.»

»Hulluja nuo lie sitten täydelleen!»

»Mitä lienevät, vaan tulossa ne ovat!»

»Eiköhän siellä miehillä housut lotaja, jos heillä vähääkään järkeä lie. Katso, kun ei kun välistä vilahtaa purjetta aallon sisästä! Voi polosia!»

»Ne eivät olekaan Nauku-Maijan poikia», arveli Jussi.

»Saapa nähdä, pääseekö tuo onnella», virkkoi Kusti.

»Onneksi on toki tuo purje pieni ja rääsyinen», selitti Jussi.

»Kyllä on miehillä sydän kivistä ja sekin tervattu!»

»Kiireesti tulee!»

»Ihan kuin lentämällä!»

»Eihän noilla enää olisi pitkä matka.»

»Ei olisi, vaan yhä julmemmalta vain alkaa näyttää. Katsohan kun keula nousee tojottamaan kohti taivasta ja läiskähtää sitten alas—tuelleen.»

»Molemmat miehet näkyvät olevan perässä. Toinen viilettää ja toinen viskaa vettä ihan yhtäläiseen.»

»Siinä on leikki kaukana!»

»On niitä hurjia, kun tuommoiseen Jumalan ilmaan lähtevät.»

»Katsohan, kun vene puikkelehtaa aalloilta aallolle.»

»Jo kaatuu...!»

»Ei se vielä, vaikka tänne näyttää.»

»Kunhan se pääsisi tänne lähemmäksi, niin eihän sillä sitten mitään hätää olisi mantereen suojassa.»

»Voi hyvänen aika, minkälaista vohkaa se tulee: äsken tuolla kaukana pilkoitti ja nyt jo tuossa rantaan pääsemässä.»

Aika vinhakkaa vene laski kohti rantaa. Ponnistella sai mies melassa, pitäessään venettä oikeassa suunnassa, josta se pyrki pyörähtämään hyppiessään aallon seljältä toiselle kovan tuulen työntäessä. Ponnistella sai vesimieskin, sillä aallot yhtäläiseen ropsivat laidan yli. Ei siinä oltu leikkimässä, ihan oli tinka työ!

»No pääsihän kuin paasikin onnellisesti. Ei sillä mikä hätänä enää ole näin lähellä, mantereen suojassa», tuumi Kusti.

»Eihän sillä», arveli Jussi, »enää ole juuri kovin suurta hätää ... nyt se ... jopahan...!»

Vene oli kumossa ja juuri rantaan pääsemässä.

Jussi ja Kusti kilpasivat pieneen veneeseen ja joutuivat kaatuneitten avuksi. Miehet nostettiin veneeseen, koottiin tavarat, jotka kelluivat veden pinnalla aaltojen selässä, ja kaatunut vene kuletettiin rantaan.

»No, eipä sinne tainnut jäädä muuta kuin suolasäkki», arveli toinen kaatuneen veneen miehistä, katsellessaan pelastettuja tavaroita.

»Ja minulta hattu», arveli toinen katsellessaan hänkin tavaroita ja siristellessään vettä hihoistaan.

»Jos ei vain nää olisi sattuneet joutumaan niin pian apuun», arveli taas toinen, tarkoittaen Jussia ja Kustia, »olisi voinut käydä hullummastikin».

»Miksi ette laskeneet ennemmin purjetta? Johan sen olisi saanut?» kysyi Jussi.

»No, minä juuri rupesin, vaan oli jo kumossa ennenkuin kerkesin tarttua köyteenkään», vastasi toinen miehistä.

»Ei se näkynyt pitkään arvelevan kaatumistaan, ihan se pyllähti äkkiä», arveli Kusti.

»No, se tuli semmoinen tuulen puuska ja rumpsautti kumoon ihan yhteen sanaan», arveli taas toinen miehistä, tyhjentäen vettä saappaistaan. »Se tässä rantaan kääntyessään tuuli hankasen puolelta.»

»Mistä ne on nää miehet?» kysyi Jussi.

»Kiannaltahan sitä oltaisiin.»

Taloon lähdettiin siitä heti kun oli saatu vene vedetyksi maalle ja venekaluja kootuiksi rannalle. Pirtissä pantiin kuivamaan kaikki mikä oli kuivattavaa, ja kaikkihan sitä olikin. Rahat leviteltiin varovasti, taskukellot pyhittiin tarkkaan, kontti ja eväsarkku aukaistiin ja tavarat nostettiin pois. Arkkuun ei ollutkaan toki vettä viljalti kerennyt mennä. Riisiryynipussin kylki oli vähän kostunut ja joku korppu, kartuusitupakat vähän nurkasta, samoin punakantinen katkismuskin toisesta kannen laidasta, vaan muu kaikki oli vahingoittumatonta. Kontissa oli vesi tehnyt enemmän vahinkoa. Leipäkullan—joka pidettiin nyt kontissa kun ouluntuliaisit olivat vallanneet arkun—oli se vellonut näökkääksi ja samaan maskiin sekoittanut ne pari sikuripötkyä, jotka, tilan ahtauden tähden arkussa, olivat saaneet sijansa kontin pohjalla samoin kuin russakkapulverikin.

»Kyllä se tuolla selällä antoi kyytiä. Voi pahuus, kun se kiiätti», tuumaili toinen tulijoista, viskatessaan orrelle takkinsa, josta vesi alkoi lattialle tippua.

»No, se vei semmoista hampua, jotta sydäntä mieli viiltelemään», lisäsi toinen, levitellessään tupakoitaan ikkunalaudalle auringonpaisteeseen kuivamaan.

»Mistä ne nää miehet tulevat?» kysyi eräs, joka nouseskeli nukkumasta.

»Oulusta», vastasivat tulijat.

»Eihän sitä kehnokaan tämmöisellä säällä kule», arveli edellinen, pistäen piippuun.

»Kuka se täällä Oulusta kulkee?» virkkoi taas muuan, joka myöskin heräili unestaan ja oli saanut puheesta sen verran selvää, että keskustelu oli jostakin erinomaisemmasta.

»Päivää!» toivottivat tulijat herääjälle. He olivat tuttavita, samasta pitäjästä.

»Terve! Terveisiä Oulusta.»

»No, pahuusko teidät on tänne viskannut? Vai onko siellä ilma jo laantunut?—Eihän se mitä! Vielä tuolla tohajaa nurkissa, jotta luulee seinäin menevän.»

»Purjetuultahan me olemme tänne höllötelleet», vastasivat tulijat.

»Vieläkö!» arveli edellinen, kaivellen piippuaan.

»Täällä olisi kaupungin tupakoita, kasakkarettinkiä, vaan taitavat olla vielä kosteita. Ehkä ne sentään jo palaisivat. Pankaahan täältä kaupungin tupakkaa!» tarjottelivat tulijat tuttavalleen.

»Kiitoksia», lausui tämä tupakan pantuaan. »Mitenkä te oikein olette tulleet?»

Tulijat kertoivat matkansa ja sattumansa.

»Ei sattunut pahemmastikaan», arveli tuttava.

»Eihän se toki käynyt sen nolommasti.—Esa, tulkaahan kaupungin viinoille!» käskivät tulijat tuttavaansa.

»Oikein kaupungin viinoilleko tässä pääsi...?» arveli Esa, lähestyessään arkkua.

»Ottakaa pois!» kehoitettiin.

Esa tarttui pikariin ja ryyppäsi.

»Kiitoksia.»

»Ottakaa pohjaan!»

»Kiitoksia.»

Esa vetäysi takaisin ja puhalsi ensin ja sitten pyyhki etusormenselkään mutruilevaa suutaan.

»Tulkaahan tekin ottamaan», käskivät he auttajiansa.

Kusti meni heti ja vetäsi poskeensa ryyppyn katkeamatta. »Kiitoksia» tuli ihan vääristymättömästi suusta. Eikä Kusti puhallellut, suutaan pyyhiskellyt eikä mutruillut.

»Tulkaapa tekin ottamaan.»

»Johan sitä nyt kaikille oulumiehille...» arveli Jussi, vaan otti kuitenkin.

»Eihän sitä toki kaikille vielä tule», arvelivat Oulusta palaajat, ja kun olivat itse ryyppyn ottaneet, panivat tulpan pullolle ja rupesivat syömään.

Vaan mies toisensa jälkeen nousi istualleen ja siitä vänkäysi seisovalle jalalle. Joku alkoi heti puuhailla tupakaksi, ja virkkuluontoinen mies jos oikein sattui ja puhelias, tarttui heti muitten puheeseen. Mutta toinen kun oli päässyt seisaalleen, kulki penkin luo, vääntäysi istumaan ja haukotteli ja venytteli surkean näköisenä.

Oli sitä syönti-aikana puhelemistakin. Nuo rohkeat Oulusta palaajat ne antoivat aihetta. Kyseltiin tulijoilta, ja ihmeteltiin ja ihmeteltiin. Sitten ruvettiin kertomaan eräistä, jotka niinikään olivat jumalattomassa ilmassa uskaltaneet liikkeelle. Kuta muinaisemmassa ajassa tapaus kerrottiin tapahtuneeksi, sitä uljaampi se oli. Jokainen suu, joka tapauksen oli kertonut, oli siihen lisännyt kaunistukseksi ja niin se kasvoi ja varttui, jotta nykyaikana tapahtuneeksi se olisi liian komea ja suuri. Jokainen kuitenkin uskoi, sillä olihan se mahdollista entiseen aikaan.

Muuan melalahtelainen kertoi Antinlahdessaakin olleen tässä takavuosina isännän, joka oli ollut mainittava oulussakävijä. Julman vankka mies ja sydämetön. Itse oli aina laskenut Oulujoen kosket...

Paljonhan niitä on nytkin, jotka laskevat itse kaikki kosket— kiantalaiset, hurjat, joka mies...

Kyllähän niitä on. Semmoiset, jotka ikänsä ja aikansa rymyävät koskivesillä, nehän ne kyllä. Mutta järvikulussa se samainen isäntä oli ollut mato. Kun vain lie ollut purjetuuli, niin hän kuului laskeneen, tuuli sitten kuin kovasti tahansa. Sitä kummaa ei kuulu nähdyn, jotta hän olisi tuulen takana ollessa sääpitoa pitänyt. Päänsä vaan aina oli kuitenkin pelastanut eikä äyriin vahinkoakaan koskaan saanut. Yhden kerran oli omaan rantaan pääsemäisillään tuuli tupsauttanut veneen kumoon. Mutta ei sattunut hänellä silloin olemaan suoloja eikä jauhoja. Sukka, johon oli sitonut potaatin siemenet, mitkä oli Oulusta saanut, painui järven pohjaan, mutta sukeltamalla saatiin sekin ylös.—Niin hän aina vain laski ja onnella laskikin.

»Onhan ne entiseen aikaan olleet uljaita, uljaampia kuin nykyajan kansa, ja lie heillä ollut omia konstejaankin», arveli joku.

»Olihan sillä vanhalla kansalla sitä sanan mahtia...»

»Liekö se avittanut, vaan kun ovat olleet voimakkaampaa ja uljaampaa väkeä, se tuo lie syynä.»

»Mutta mitä hän niillä potaatin siemenillä teki?»

»Ka kylvi, ja siitä se levisi potaatinviljelys tämän järven rannoille.»

»Vai hän se ensinnä?»

»Hän, ja siitä se levisi...»

Siitäpä johtui nyt uusi puheaine. Potaatin viljelyksestä, mistä se on alkujaan ja miten se on kulkeutunut Suomeen ja kunkin kotipitäjään, nyt puheltiin. Jussi tiesi kertoa potaateita kasvatetuksi Amerikassa ja sieltä tulleen Englantiin. Siellä Englannissa muuan herra, joka niitä ensinnä kylvi, oli syksyllä pitänyt suuret kestit, ilosta kun oli saanut potaatinsiemeniä. Kesteissä oli ruuaksi potaattejakin. Mutta kun herrat rupesivat niitä syömään, niin irvolleenpa suunsa vääntyi. Talon herra, ollen äkinäinen, oli keittänytkin potaatin nuppuja.

»No, herroilta jäi syönti sikseen?»

»Paljon voin ja sokerin uhallalla koettivat nieleskellä niitä.»

»Liekö tuo totta?» arveli Erkki.

»En tiedä, se meidän papin poikahan se haasteli tuota erään kerran.»

»Minkätähden se ei saattaisi olla totta, erehtyyhän ne herratkin sen verran», arveltiin yleiseen.—

»Kuka se niin rikas?» kysyi kovalla äänellä joku, joka oli ottanut osaa keskusteluun potaatin viljelyksestä, mutta puuttui nyt muuhun puheeseen, jota oli kuunnellut toisella korvalla.

»Meidän entinen herrastuomari.»

»On meidänkin pitäjässä muuan rikas, ja onkin oikein uhma rikas», arveli joku kiantalainen.

»Niin, Jörön ukko», jatkoi toinen kiantalainen. »Sillä niitä on rahoja. Eipä hänellä muuta ole työnäkään kuin muutella niitä kuopasta kuoppaan.»

»Kuopassako hän niitä pitelee?»

»Kuopissahan ne vanhat miehet niitä pitelevät, petäjikössä puitten juurilla ja kivien alla. Sitten niitä muuttelevat aina uusiin kuoppiin, jottei keksittäisi heidän kätköjään. Näin minä kerran kun se Jörön ukko tuli metsästä ja kantoi rahojaan kotia. Oli vanha saapasrähjä, joka oli hänellä täynnä rahoja. Siinä oli homehtunutta hopeaa kosolta. Kuinka monta saappaan täyttä liekään hänellä.»

»Mistä hän niin oli koonnut?»

»En tiedä mistä hän lie keräillyt. Silloin entiseen aikaan terva oli korkeissa hinnoissa ja silloin nuo kuuluu eloakin kuletelleen myötäväksi, niin lie sen aikuisia saaliita.»

»Siunaupi sitä erälle sitä rahanroskaa.»

—»Tuon Paltamon rovastinhan ne kehuvat olevan äveriään. Sillä on suuret tulot.»

»Liekö nuo kovinkaan.»

»Saattaa olla suuret tulot, mutta Paltamon rovasti on vain mökkiläinen Limingan rovastin suhteen! Niin arveli muuan vanha liminkalainen, joka oli nyt renkinä Hyrynsalmella. »Limmingan rovastilla on enemmän tuloja kuin senaattorilla.»

»Niinkö se on suuri pitäjäs?»

»Niin. Se oli Viikkosanomissa, että Limingan rovastilla on enemmän tuloja kuin senaattorilla.»

»Kelpaa sen elellä!»

»Vaan taitaisipa saada panna Paltamon ja Limingan rovastin kymmenvuotiset tulot yhteen, eikä sittenkään tulisi niin paljon kovaa kokoon, jotta vastaisi Pärpuumin rahoja.»

»Hyvinkin saisi. Liivinsä taskussahan jo Pärpuumi toki semmoisen summan pitää.—Saisi panna Oulun kuvernöörinkin tulot lisäksi, eikä sittenkään riittäisi.»

»On sitä sillä miehellä holetta.»

»Entäpä Kanteliinilla?»

»No, ei se ole köyhä poika hänkään.»

»Kumpi heistä lie rikkaampi?»

»Kukapa hänet tiennee—vaan köyhiä ei ole kumpikaan.»

»Ne ne ovat Oulun kaupungin rikkaimpia porvareita.»

»Ja Älliini eli Nelmanni—mikä se on—rahallinen talo on sekin.»——

Niin sitä syödessä siinä puheltiin ja puhellessa jouduttiin asiasta toiseen.—Vaan mies ja toinen taas pisti puukkonsa tuppeen, ryyppäsi vielä kerran piimää, pyyhki käsiselällä suutaan, siirtyi arkun äärestä ja alkoi hommata tupakkaa piippuun. Piippuja aina useampia alkoi röyhytä ja arkun kansia lopsahdella kiinni.

Ulkona pauhasi myrsky, telmi ja ryski. Kolme vuorokautta tuuli yhtä pohkaa. Puolipäivän ja sydänyön aikaan se vähän laantui, vaan ei niin paljoa, että olisi kyetty liikkeelle. Ei auttanut oulumiehillä muu kuin odottaa ja odottaessaan syödä ja nukkuu. Neljäs vuorokausi oli kulumassa. Puolipäivän aikana purkausi tuulemaan niin rajusti, jotta eipä koko aikaan niin. Sitte se heitti. Se oli ainoastaan lyhyt puuskaus, viimeinen hyökkäys, jonka jälkeen se masentui, ja siitä se laantui laantumistaan. Heti puolipäivän jälkeen oli jo melkoisesti tyyntynyt. Viiri harvasteeseen vain kääntelihe ja kääntyessään vingahti. Metsäkin oli lakannut tohisemasta ja puunlatvat vitkalleen vain huojuivat. Vaahtopäiset aallot Ärjällä kävivät harvemmiksi ja jyminä taukosi vähitellen.

Ja nyt päivällisen syötyään matkalaiset eivät panneetkaan enää maata. He kuleksivat ulkona, tähystelivät taivaalle ja järvelle ja jokainen arveli, että kyllä se siitä yöksi tyyntyy kerrassaan.

Mutta jo kotvasta ennen iltasta kävikin ilma ihan tyyneksi. Ärjä oli asettunut. Loikka, mikä suurilla selillä käy vielä kauan myrskyn jälkeen, vieri tyynenä ja rauhallisena ja synnytti rannoilla hiljaisen loiskeen. Oulumiehet hommautuivat taipaleelle. Arkut ja muut kampsut kannettiin veneisiin, ja sitten matkalle. Melske nyt kävi rannassa ja porske veneitä työntäessä väljälle vedelle ja käännettäessä matkan mukaan. Vakavasti kulki joka vene tietänsä, ja oli sitä tiessä leveyttä ja pituuttakin oli. Ärjä levisi laajuudessaan: siintävissä olivat rannat edessäpäin ja vasemmalla, jopa muutamassa kohdin näkymättömissäkin. Uljas ulappa. Suurellinen ja kaunis rauhallisen tyynenä, uhkea ja pelottavan mahtava—nimensä kaltainen—rauhatonna, aallokkaana.

Kohtapa Neuvoseniemestä lähtien on Arjan pohjoisena äärenä sileä, kallioinen ranta, Härkörannaksi sanottu, kulkijain pelokki, niin tukkilaisten kuin tervamiestenkin. Yhtenäin vain sileää kalliorantaa, ei saarta yhtään edustalla, jotta tuuli ja aalto pääsee aina ulapan äärimmäisestä lahdelmasta esteettömästi ja täydellä voimalla ryntäämään rantaan saakka. Mihin siinä suojansa ottaa myrskyn syntyessä?—Monet tukkilautat ovat siihen hajonneet, vaan useita veneitäkin on se ranta jo niellyt ahnaasen kitaansa.

Pitkin Härkörannan kuvetta kulki matkue vitkalleen ja vakavasti. Pitkä liuta siinä nyt oli tervaveneitä. Enimmäkseen ne kulki jälekkäin, vaikka väliin oli pari ja kolmekin rinnakkain, kunnes niistä joku joutui edelle ja niistä kahdesta taas toinen sortui jälkimäiseksi. Tämä ei tapahtunut minkään kilvotuksen takia, vaan muutoin nyt siinä soudellessa sattui silleen.

Niin suuressa joukossa kun kuletaan, niin aina siinä puhellaankin jotakin—jollei vaan ole vastatuuli soudettavana, sillä silloinhan sitä ei jouda työltään rupattelemaan. Lähellä kulkevain venekuntain kanssa tavallisesti haasteltiin, vaan tuon tuostakin hihkastiin sana ja kaksi ja väliin pitemmältäkin johonkin ulommaiseenkin veneeseen. Heläyttipä joku »poika huoleton, nuori ja naimaton» iloisen laulunkin, laski sen ilmoille jotta raikui. Kaiku rannoilta kertoi laulun, yhtä uskollisesti kuin muunkin puheen ja airojen loiskeen sekä hankasten kitinän. Vaan matkan eestyessä erkanivat veneet enemmän toisistaan, jotta matkue muodostui pitkäksi jonoksi. Haastelu kävi hiljaiseksi ja harvemmaksi, työ jatkui yhä uutteruudella ja hartaudella. Kustin ääni vain enää kuului kaikkialle ja hän se vielä tuontuostakin heläytti laulun, milloin rakkaudenlaulun, milloin sotalaulun.

»Vilu on niin vihava rakkaus on lämmin, milloin lienee kullan kämmen korvan alla lämmin.»

Semmoisen hän lauloi ja sitten taas:

»Kaakkuri, kaakkuri katolla laulaa, kuohuva koski se aalloilla pauhaa; elä ole kultani ylpeä, sillä nuoruuden aika on hempeä.»

Vaan sitten hän laulaa lasketteli pitemmän sotalaulun, hoilasi, jotta raikui järven rannat:

»Kesäkuulla lämpimällä, iltapäivällä ihanalla,
rituraturaa.

Alkoi sota ankara, josta ma tahdon laulella,
rituraturaa.

Engelsmanni ylipiä, tahtoi meitä hylkiä,
rituraturaa.»

Vaikeni vihdoin Kustikin ilon pidännästä eikäpä nyt kuulunut enää muuta kuin airojen loiske ja hankasten kitinä. Kotvanen oli jo soudeltu ja taivalta tehty melkoisesti, toista penikulmaa. Aurinkokin oli kerennyt jo laskulleen. Hohtavina rusottivat pilvet taivaan rannalla ja järven selälle syntyi pitkä rusottava juova, joka kiemuroi tuhansina mutkina tyynen loikan käydessä.

Mutta ei ollut päässyt aurinko täydelleen mailleen, ennenkun alkoi pieni väre-aalto käydä loikan selässä. Näytti rupeavan tuulemaan— pilveenhän tuo aurinko laskikin. Jokainen silmäili rauhattomin katsein väreen käyntiä ja tarkasteli pilviä taivaalla.

»Kyllähän se siitä taas heittäikse tuulemaan», arveli kukin mielessään.

Kun oli päästy lähelle Kuoston saarta, kävi ilmanhenki tuntuvaksi ja se oli hankavastainen. Pian vireni se ja alkoi tuulla semmoisella voimalla, jotta sounti kävi raskaaksi. Silloinpa suuntasivat veneet kulkunsa saarta kohti ja sen suojarannalle täytyikin heidän pysähtyä. Kovin ankara ei tuuli ollut, vaan ei sitä jaksanut soutaa. Siellä se nyt taas tuli sääpidon pitäminen uudelleen. Eipä muukaan auttanut ja tyytyä siihen täytyi.

Saarella ei ollut pahastakaan asuntoa, ei kalasaunaakaan, senpätähden ukot alkoivat kiireimmän kautta hommata nuotioita. Ei lämmin luita riko, varsinkin kun viileinä ja tuulisina kevätkesän öinä asuksii työtönnä ilman avarassa tuvassa.—Kauan ei viipynytäkään ennenkuin kaksi uljasta rakovalkeaa oli palossa.

Illallisen syötyä asettuivat ukot honkavalkean ympärille istumaan, tupakoimaan ja juttelemaan odotellessaan tyyntä. Ja yhä sitä juttua kesti, kesti köytenään. Tokihan sitä kesti semmoisessa miesjoukossa, josta useimmat olivat tehneet kymmeniä oulumatkoja. Yhtä ja toistahan sitä on saanut matkoilla nähdä.—

»Missä sitä niin?»

»Siinä se oli kaupattorin laidassa semmoinen vaatteesta kyhätty huone, jossa ne kujeilivat.»

»Niin pöytääkö kannatteli nenällään?»

»Ihan. Molemmiin käsin nosti jaloista pöydän koholle pänsä korkuiselle, asetteli sitten yhden jalan nenälleen ja siinä se sitten pöytä lekkui ihan käsin pitelemättä.»

»Olin minäkin kerran siellä maneesissa—vai miksi ne sanoo kaupunginpäässä sitä pitkää rakennusta, jossa ennen oli sotamiehet. Siellä sitä näki jos jonkinlaista peliä. Siellä näet oli ihmistä ja hevosta, jotka tekivät semmoisia kujeita, jotta ne nyt vasta oli. Ihan ihmeitä siellä näki. Muuankin niistä konstin näyttäjistä kun lähättäysi ilmaan, niin liki kattoa kävi ja kaksi kertaa heitti tullessaan kuperkeikkaa ja sitten kiepsahutti seisaalleen maahan, kypälilleen kuin kissa.»

»Onpas se ollut!»

»Ja siellä nyt näyteltiin—osaa niitä nyt kertoa! Eihän niitä uskokaan, kun ei lie nähnyt.»

»Kävin minäkin kerran siinä maneesissa, vaan siellä silloin pelattiin oikeata tiatteria.»

»Minkälaista se oli?»

»Siinä kuvailtiin suutarin pojan naimaan lähtöä.»

»Katsohan! Kaikkia ne kummittelevat.»

»Siinä se poika läksi naimaan muutamasta talosta. Mutta kun tuli sinne, niin siellä jo sen tytön häitä vietettiin.»

»Tyttö oli jo keretty toiselle antaa?»

»Toinen jo oli korjannut tytön. Siitäpä kovin sydäntyi suutarin poika, suuttui, jotta rakensi toran ja tappelun, särki ikkunat, kaatoi pöydät ja piti aika mekaa.»

»No, mikä siitä?»

»Mikäpä kuin nolona ja vahvalla pelolla kotia marssimaan.»

»Tietääpä tuon!»

»Mutta ne häät, ne nyt oli niin kuvailtu, ihan kuin häät ainakin. Siellä syötiin ja tanssittiin ja viululla soitettiin. Ja suutarin koti oli kuin konsanaan, suutaripöytineen ja muine kaluineen; kaikki metsät ja koko ajatus ihan kuin elävä.»

»No, on sitä jotakin. Mistä ne silleen keksivätkin semmoista?»

»Niitä on kirjoja, painetuita kirjoja oikein. Olen minä tämänkin lukenut kirjasta. Meidän papin pojalla on semmoinen kirja.»

»Nummisuutarit oli sen nimi.» Jussi se niin sanoi ja hän sitten tarkemmin kertoikin. Se joka oli nähnyt näyteltävän sanoi aina, että niin se oli kuin Jussi kertoi.

»Vaan tiatteriaiko vai mitä meininkiä lie ollut, jota ne pitivät tässä yhtenä kesänä siinä Kirkkotorilla?» arveli Erkki, kun Jussi oli lopettanut kertomuksensa. »Siinä oli summaton joukko rahvasta. Ensin soitettiin ja sitten muuan herra siellä keskellä toria alkoi saarnata pomiloida, mitä lie saarnannut, en ymmärtänyt koko kieltä. Hänen vieressään oli suuri tötterö, vaetetötterö, eli niinkuin suuren suuri rinuliini. Se rinuliini sitten sen herran saarnatessa valahti alas ja sen sisästä muljahti korkean kiven päässä oleva ihmisen pää, vaskinen vai mitä ainetta lie ollut. Ja sitten ne herrat huusivat, jotta se vasta mölä oli. Laulettiin ja saarnailtiin siinä vielä ja sitten se ihmisjoukko hälväsi ja siihen se jäi se ihmisen pää ja siinä se näkyy vieläkin olevan.»

»Ei se tiatteria ollut», selitti Jussi. »Muistopatsasta ne ovat vihkieneet. Se on muistopatsas, mikä on siinä torilla.»

»Mitähän lie sitten ollut. En minä saanut hänestä eloa enkä ymmärrystä koko menosta», tuumi Erkki.

Silleen jatkui keskustelu muisteloista oulumatkoilta. Vaan moni oli jo vaipunut pitkälleen honkavalkean ääreen, nukahtanut piippu suuhun, ja yhä useampia vaipui. Puoliyön tultua ei enää kuulunut puhelua: uni oli vallannut miesjoukon. Aaltojen kuohunta kuului vastarannalta, yörastaan liverrys humajavasta metsästä, hiljainen loiske veneitten luota, ja palavan nuotion luota kuului kuorsaus, vaan myöskin hiljainen laulun hyminä.

Liisa valvoi vielä, istui makaavan Katrin vieressä, neuloi sukkaa ja lauleli hyräili:

»On virran vierevän rannalla minulla mielipaikka; somasti metsä huokuvi, kova on virran valta.

Mä kerran kera kultani siellä istuin leikitellen; kannolla kuusen katkaistun puhuimme kuiskutellen.»

* * * * *

Kohta kun Oulujoki on leveänä virtana alkanut niellä Oulujärven vesiä, polvistuu oikeanpuoleinen ranta ja polvekkeesen syntyy laaja pyörre ja sen taakse pitkä tyyni lahti. Pyörteellä on sopiva satama höyryvenheille, oulumiehille ja lankkulautoille.

Tällä kertaa oli Pyörre melko tyhjänä ja liike siellä hiljaista. Muutamia lankkulauttoja ja pari kolme lankkulastia, jotka tekivät lähtöään koskille. Olihan nyt vielä niin alkukesä ja pitkälliset vastatuulethan nyt pidättivät ylhäältä tulijoita.

Viikkokausi on vierryt siitä, kun jätimme matkalaisemme Kuostonsaareen sääpitoa pitämään, eikä heitä vielä ole Pyörteellä näkynyt. Oikisuunnassa olisivat jo aikoja sitten olleet ja menneet—niin, oikisuunnassa jo palaileisivat Oulusta.

Kaunis oli nyt sää ja tyynenä lepäsi Niskaselkä. Kaukana selällä laski höyry-alus, näytti vain pieneltä mustalta pilkulta, josta korkeana patsaana kehosi savu ja kaatui ilmaan pitkäksi juovaksi.

Jälessään oli höyryllä kaksi lankkulotjaa, jotka tyhjänä näköisinä seurasivat nenästävetäjänsä, vaan lotjien jälessä johotti tervaveneitä kahdessa pitkässä rivissä. Siellä ne olivat meidän matkalaisemmekin. Virran niskaan päästyä hylkäytyivät veneet höyryn jälestä omin nokkinsa Pyörteelle laskeakseen. Peräkkäin soluivat ne virtaan ja toinen toisensa jälestä pyörähtivät Pyörteelle. Kuta tottuneempi mies melassa, sitä sievemmin pyörähti venekin Pyörteelle, vaan äkkinäisen käsissä sortii sitä virta kauas alas tahi joutui se virran jamaan, josta oli vaikea soutaa kiskoa pyörrevedelle.

Pyörteelle päästyä ryhtyivät ukot kiireimmittain varustelemaan veneitänsä rapeilla ja hatuilla, sillä oli päivää vielä siksi jälellä, jotta hyvästi kerkesi Niskakoskelle, vaikka menihän sitä varustellessakin kotvaselta aikaa, vaan sittenkin...

Kaikki oli varusteltu mikä oli varusteltavanakin: räpeet sidottu laidoille, hatut keulaan ja vaulu

melassa voideltu. Laskumiehet laittausivat veneisiin. Nimismies seiso i rannalla, merkitsi jotakin kirjoihinsa—veneitten ja tervatynnyrien luvun—ja katseli, jotta kävihän kaikki järjestyksessään, sitte läksi astumaan kädet selän takana ja kepillä napsi kinttujaan. Vene toisensa jälestä kääntyi, työntyi virtaan ja virran selkää kulki johotti kohti Niskakosken suuta.

Jo etäältä näkee kosken hyrskyä, näkee vaahtopäisten aaltojen käpryt hyppiä puikkelehtavan, aallon nukkain vaan pistäyvän ylös, ikäänkuin ne vilkaseisivat, että missä asti ne tulevat. Täällä tullaan, tullaan tasaisesti vaan aikalaista vauhtia puskiessa vikevän virran, jolle on aivot vielä apuna ja laskumiehen huoparinkin. Laskumies istuu perässä, huopailee, tupakoipi ja puhelee venemiesten kanssa, silmää matkan suuntaa ja ohjailee venettä selkävedelle. Kosken kohina jo kuuluu ja hyöky näkyy isommasti. Vikevämmäksi käy virta ja vene kiihtyy kulussaan. Kosken kohina muuttuu pauhuksi, koventuvaksi pauhuksi ja korkealle syöksyvien aaltojen taistelu näkyy täydessä uljuudessaan. Laskumies lakkaa huopaamasta, vetäsee vielä muutamia henkisavuja ja kopistelee piippunsa. Vinhakasti rientää vene kohti ankaraa kuohua, kiittää nyt kuin taisteluhaluista kiihtynyt. Laskumies silmäilee koskelle, silmäilee tyynesti ja valmistaise asentoon.

Virta nielee ahnaasti venettä—keula laskeupi—huh!—Aallot kuohuvat kahta puolta, nuoleksivat veneen kylkiä ja käpryistä vettä riipsahtelee laidan yli. Suuri aalto ropsauttaa veneen keulaa vasten, vaan siitä ei mitään—vene kiittää, kiittää kuin myrsky, kuin vimmastunut myrsky, halkoo hurjistuneet aallot ja laskeutuu voittajana, vammattomana tyynen virtaan.—Siinä se oli korva, pöläys vaan.

Sielläpä on nyt toinen vene vuorostaan. Hei, kun aallot jakelevat sille iskujaan. Ne töykkivät sitä kokkaan, ropsivat kylkiin ja roiskuu vesi vaahtossaan korkealle ilmaan. Äkkiä aalto hyökkää kohti keulaa, kohottaa sen harteillaan korkealle ilmaan, luiskahtaa kumarruksissaan veneen pohjaa perään ja kohottaa sitä vuorostaan korkeuksiin ja syöksyy silloin keula syvyyteen aallon pohjaan, jottei näy kuin perää hiukkasen. Sieltä se taaskin ilmestyy ja kiittää huolimatta kuohujen ryntäyksistä aallosta aalloon. Ja pian on sekin murtautunut ankaran vastustajansa läpi ja kulkee työntä virtaa.

Virta kulettelee venettä ja soutaja lisää vauhtia. Jo näkyy kuohu uudesta korvasta, aallot hyppiä puikelehtavat. Kohinaa kuuluu, kuuluu pauhua jälestä ja edestä. Vene rientää, yltyy menossaan. Tuossa on karille sortunut lautta,—se näyttää nousevan ylöspäin karineen kaikkineen ja talot ja metsät, koko manner näyttää vain tuosta vilistävän. Tuossa sauvoo muuan vene rantaa pitkin. Kovasti ukot työskentelevät, kiivaasti he menevätkin, vaan menevät rannan kanssa rinnakkain, noin menevät—tuonne—tuonne—ja meitä lähestyy kuohu. Näyttää kuin vedenkalvossa uisi joku veden hirviö, itse Ikiturso mylleröisi veden pinnan... Se ryntää eteenpäin...

Laskumies nousee seisaalleen, soutaja lakkaa soutamasta ja nostaa teljon syrjälleen ja vene laskeutuu kuohujen syliin. Siellä se jo kiittää—käänteleikse—sujahtelee—ruskaa.—Vettä roiskuu.—Pauhaa jymisten kuohuvat kivien kihot... Laskeupi pauhun ääni, pienenee aallot...

Taas pauhaa koski jälessäpäin ja suvanto on edessä. Soutomies tarttuu airoihin, laskumies istahtaa.

»Nythän se tulee Siitari, kovin korva», tuumi Jussi soutuessaan.

»Siitarihan se on seuraava», arveli laskumies ja laitteli tupakkaa piippuun.

»Humu kuuluu Siitarista! niinhän ne tukkipojat aina huutelevat.»

»Onhan se heillä sananpartenaan.—Taitavat olla tukkilaiset juuri Siitarissa häntää ajamassa», arveli laskumies.—

Vene kulki ja matka joutui. Jo kuului kohina. Virta kävi vikevämmäksi ja joutusammin aina lähestyi kohiseva koski. Laskumies vetäsi vielä muutamia henkisavuja, kopisteli sitten piippunsa, nosti pois huoparimet, jotka olivat poikkiteloin veneen laidoilla hänen istuimensaan, katsasti melaa ja vaulua, sitten silmäili eteensä koskelle.

»Heitä sounti!»

Kosken kidassa taas oltiin, kuohujen seassa vilistettiin. Vene sujahteli luokkana ja rusahteli aaltojen rynnätessä. Vaan vakavana ja tyynenä seiso i laskumies perässä, teki levollisia, voimakkaita liikkeitä käännellessään venettä jykevällä melalla.—Nyt hän kääntää veneen poikki virrasta ja laskee tuota suurta kiveä kohti, jonka alla vesi kuohuu kohisevana, vaahtoavana kihona... Menee, menee sen kiven selkään vene, eihän se miten kerkiä... Eipä se mennytkään.—Niin, hän laski sen kihon alapuolelta, ihan sen kulmitse, kiertääksensä siten tuota pienessä vaahtopää-aallossa kihisevää matalaa, joka jäi tuonne toiselle rannalle. Nyt hän laskee sillan kuvetta niin liki, niin liki, että eiköhän se ... jo käänsi—vaan kääntää nyt poikki virran noihin suuriin aaltoihin... Suts! vettä roiskahti veneeseen ja nyt mennään hyökyaallokon kuvetta toisella puolen. On korkeita aaltoja, vaahtopää käpryjä! Ei niitä vene kestäisi. Niitä se karttoikin laskemalla tuolla ylempänä, missä aallot olivat pienemmät, poikki aallokon.—Taas

käänsi hän veneen poikki virtaan ja laskee toiselle rannalle, tuota kallioniemekettä kohti... Siihen se tärskähtää ... ihan nyt... Niin, nyt se pyörähti vene pitkin virtaa ja kulkee taas selkävettä ja ohi tuon suuren kiven, mikä on keskellä koskea.

Tuossapa on muuan suuri tukkiruuhka tukkipoikineen. Mistä ... mistä sitä nyt mennään?... Laskee ihan ruuhkaa kohti... Sen selkäänhän se nyt rusahtaa... No siihen vain laskee ihan kopiksi... Kyllä kai hän näkee, että siinä on ruuhka... Kaksipa siinä onkin, näemmä, molemmin puolin väylää.

—Siitä se vene luikasi kapeasta raosta molempain ruuhkien välitse ja tukkilaiset huusivat ja heiluttivat lakkiaan. Siitarista oli päästy. Laskumies silmäsi vähän ajan perästä taakseen. Siellä tulla tohotti toinen vene juuri alaliepeessä.

»Jokohan se meidän seuralainen joutui tuhon tielle?» arveli laskumies. »Ei se ollut tuo vene alkujaan meidän jälessä», tuumaili hän venemiehille.

Muutkin katsoivat sinne.

»Sehän oli se vene, jossa Liisa oli», arveli Katri. »Ei se tämä laskumies meidän jälestä, se oli toinen. Kyllä se on laskenut hukan suuhun», virkkoi laskumies.

Aina vain pujahti vene veneeltään näkyviin koskelta, vaan kaivattua venettä ei näkynyt. Katseltiin ja katseltiin, niin ei.

Mutta jo taas oltiin uuden korvan niskassa ja syöksyttiin kuohuun. Siellä suuri kivi, täällä kuohuva kiho, siellä kihisevä matala, täällä hyökyaallokko oli kartettavana. Milloin laskettiin poikki virran, milloin suuren kihon kulmitse, väliin sillan kuvetta, väliin kohti kalliota, nyt keskikoskeen, nyt toista ja taas toista rantaa. Aina vain uutta ja uutta suuntaa on ohjattava veneen kiireinen kulku.

Sievään sekin korva tultiin ja vene suisti tyyntä virtaa—uusiin kuohuihin. Kolme korvaa näet oli vielä jälellä. Viimeinen korva vielä kysyy laskumiehen malttia, rohkeutta, voimaa ja taitoa yhden verran kuin äkeä Siitarikin. Siinä rynkäävät aallot hurjina, siinä on kareja piiloutunut sinne tänne, väliin sulkeneet tien kapean kapeaksi. Vaan ikäänkuin taikavoimalla pujottelee perämies taitavasti kiitävän, raskaan veneen kaikkien surmaa uhkaavien vaarojen välitse salattua tietä.

Nyt se oli koski loppunut ja vene kulki tasaista kulkua, vaan vinhasti, ikäänkuin se vielä olisi ollut kiihtyneenä taistelusta. Mutta rantaan, kohti korkeaa törmää kääntää nyt laskumies veneen. Hän on työnsä tehnyt, virkansa täyttänyt täksi kertaa. Vene veneensä jälkeen laskee rantaan ja eväsarkut alkoivat veneissä aukeilla, viinapullot kallistua laskumiesten suulle ja saipa sitten lähtöä jumalanviljakin matkamiesten arkuista laskumiesten niitä maistellessa.

Kaikki muut olivat tulleet paitsi se vene, jossa Liisa oli, ja sen veneen kohtalosta sitä nyt puheltiin siinä laskumiesten syödessä. Siitarissa oli aallokko täyttänyt veneen ja rantaan pyrkiessä oli se särkynytkin.

Laskumiesten syötyä ja palkkansa saatua läksivät laskumiehet astumaan polkua kotiinsa ja matkamiehet jatkamaan kulkuaan, soutelemaan virtavettä.

Jälelle se oli nyt jäänyt mahtava Niskakoski, kohina vain kuului vielä vähän matkaa, vaan taukosi sekin pian. Sinne jäivät äkeät kuohut jatkamaan yöt päivät, kesät talvet, aina—aina kestävä, huimaavan uljasta leikkiään—jäivät paluun varalle! Liukkaasti ja helpolla oli livahettu penikulma, vaan tullessa?—Silloin oli toinen tinka!

Sitä ei nyt kuitenkaan joudeta ajattelemaan, Ouluun päin on nyt matka ja sinnepäin ajatuksetkin. Niin pian kuin mahdollista haluttiin päästä Ouluun, kun oli oltu jo niin pitkään taipaleella. Päätettiin kulkea yhtämittaa yötä pitkin Pyhäkosken niskaan. Ahmasen ja Utasen koskethan siinä oli välillä, pitkät ne eivät olleet, mutta äkeät kuitenkin koskikseen. No, niistä ei estettä, sillä oli joukossa miehiä, jotka osasivat ne laskea etukynnissä ja toiset saattoivat sitten jälestä laskea.

Suurena ryhmänä kulki matkue virtavaa jokea, aivot loiski, hankaset piukki, haastelu kävi ja raikui ilmoille laulukin silloin tällöin.

»Herrat tulevat tähän veneeseen», lausui muuan laskumies kahdelle herralle, joista toinen oli pitkä ja laiha, toinen lyhyt ja lihava. »Nämät herrat haluaisivat huvikseen laskea Pyhää, menehän ne tässä veneessä?» kysyi hän Erkiltä.

»Menehän tässä», arveli Erkki.

»Me lähdimme, että laskia koskia», virkkoi toinen herra, lyhyt ja lihava.

»Saapihan tässä», arveli Erkki ja Jussi levitti purjeen keskiveneelle, johon herrat saivat asettua istumaan.

»Sitt nu ner här», lausui lyhyt ja lihava herra toverilleen, avitettuaan hänet veneeseen.

»Nee», vastasi pitkä ja laiha herra ja istahti ja hänen viereensä asettui toinenkin.

Työnnyttiin taipaleelle. Pujahettiin Sotkakoskesta Sotkajärvelle, jota oli soudettava neljännespenikulma kosken niskaan. Siinä se meni järvimatka, sen vertainen, puhellessa laskumiehen kanssa.

»Kuuluuhan ne Niskakoskella täyttäneen muutaman veneen», lausui laskumies.

»Täyttihän se», tuumi Jussi.

»Mitenhän lie niin sattunut?» Erkki arveli.

»Sattuuhan se joskus niinkin», oli laskumiehen tuuma. »Paljon onkin nyt vettä koskissa. Mutta se sama laskumies, joka nyt siellä veneen tuhosi, mennä kesänäkin rymyytteli tavallisenkin veden aikana. Ja tuon tuostakinhan tuo kuuluu särkeneen.»

»Mitenkään hän niin on kelvoton? Eikö osanne vai mikä hänellä?»

»Pitäisi kai hänen osatakin, monta monituista kesää kun on ollut laskumiehenä, ja johan sitä pitää osata laskumieheksi ruvetessaan, eihän siihen taitamattomia oteta.»

»Niinhän tuon luulisi.»

»Mutta sitä pitää olla huolella tässäkin virassa, ei sitä saa torkkua mela kainalossa.»

»Niinpä vainenkin.»

»Siitä samasta laskumiehestähän ne kertovat—vaan se tietysti on leikkipuhetta—että hän kerran muutamaa korvaa tullessa oli nukkunut...»

»Silleen!»

»Venemiehet havauttaneet ja tuumanneet, että ettehän te tiedä mistä se menee, kun on silmänne ummessa...»

»No niin!»

»Vaan ukkopa oli katsahtanut ja vihaisesti ärjäissyt: 'kyllähän minä kuulen mistä se menee'!»

»Näethän, korvakuulolla laski», nauroi Jussi.

»Eihän sitä toki nukkua saa kosken laskussa», virkkoi Erkki.

»Oletteko kauvankin ollut laskumiehenä?» oli Jussin kysymys.

»Johan sitä taitaa tulla puolentoistakymmentä vuotta.»

»Onhan sitä siinäkin», arveltiin.

»Ei ole tainnut sattua vahinkoakaan laskiessa?» kysyi Erkki.

»Ei ole sattunut tähän asti, vaan eihän sitä tiedä milloin saattaa raapaista onnettomuuskin. Ei se vahinko tule kaulassa», tuumaili laskumies.

»Pyhän pauhu kuuluu», tuumi Jussi.

»Kuuluu.—Herrat, nouskaahan nyt katsomaan Pyhää», huusi laskumies herroille.

Herrat olivat unen helmoissa. Pitkä ja laiha herra nukkui veneen laidan ja tervatynnyrein välisessä kolossa ja Jussi oli asettanut kontin tueksi hänen retkottavalle päälleen. Lyhyt ja lihava herra nukkui keskellä venettä hyvinkin mukavasti. »Ketä ne ovat nämä herrat?» kysyi Erkki. »Sieltä kuuluvat Oulusta olevan, Ruuperi tää lyhyt herra, tuon pitkän nimeä en muistakaan. Varta vasten lähteneet tänne Oulusta saadakseen Pyhää laskea», selitti laskumies. »Se niin.»

»Jo tullaan Pyhälle», uudisti laskumies huutoaan. Ei vastausta.

»Taitaa olla makeampaa uni», arveli laskumies ja niin jätettiin nyt herrat rauhaan ja laskettiin

koskeen.

Vinhakasti syöksyy taaskin vene kuohuissa ja samaa kiirettä kulkua tekee se lopulleen kaksi penikulmaa. Uusia näköaloja, uusia luonnon tauluja ilmestyy yhä, vaan niitä saa kuitenkin ihailta ainoastaan hetkisen, sillä väleen kulkevat ne ohi ja katoavat näkymättömiin.

Tuossa on viistoranta, sievää lehtoa, jossa siellä täällä kaunislevhäinen kuusi pistäytyy yli muitten. Vihanta maa pilkoittaa tässä lehdon laidassa valkeapintaisten koivujen välistä, näkyy se paikoin tuolta etempääkin. Tuolla metsän sisässä, ihan lähellä suurta kuusta on sammalpeitteinen louhi, jolla istuu pieni paimenpoika kontti harteillaan ja tuohitorvi kädessään.

»Terve poika!—Törähytähän torveesi!» Poika nostaa torven suulleen ja nyt raikuu lehto pojan soitannasta. Siitä se lehdestä lähtee ääni, kulkee, kulkee, maiskahtaa pahki johonkin vaaran kylkeen ja heittäikse takaisin, vaikka hiljaisempanakin. Vaan poika laskee kulkemaan yhä uusia ääniä, jotta raikuu ilma kaikkialla.—Sinne jäi poika soittelemaan ja kuuluu vielä torven ääni, vaan vaipuu sekin, vaipuu—tuolta etäältä, etäältä se kuuluu,—nyt enää vienosti, hyvin vienosti ja pian lakkaakin—ei yllä se enää tänne.

Tuollapa on talo. Vihantana paistavat pellot, ja muuatta kylvötöntä peltoa ollaan kyntämässä. Mies kulkee könöttää aatran jälessä ja haastelee hevoselleen, milloin muistuttaen sitä likemmäksi vakoa, milloin kehoitellen ahkeruuteen. Rannalla pienoisen veneen vieressä seisoo pari naista, vesikorvo edessään ja toisella korento olalla. He katselevat veneitten menoa. Eihän siinä ole kauaksi katselemista, pian on se pujahtanut jonkun mutkan taa. Niin se mutka mutkaltaan menee ja aina muuttuu matkassa uusi näköala.

Nyt ovat rannat jyrkkärinteisiä ja korkeita. Tuolla ylhäällä on pienoinen mökki. Mökin lapset juoksentelevat leikissään rinteiden liepeellä. Jos sattuisi vierimään jyrkännettä alas!—Kaikki seisahtuvat he katsomaan tänne alas. Suuremmalla pojalla on karvalakki päässä ja jalassa repaleiset housut, riippuen yhden kannattimen varassa. Toisella puolella seisoo tytär avorinnoin ja puoleksi paljain käsivarsin katselee käsi otsalla. Keskimäisenä on pieni poika paitasillaan, pienin hän on ja alastomin, vaan pönäkin on hänen asentonsa: jalat hajallaan ja kädet selän takana. Vaan sinne he jäivät, katosivat näkymättömiin korkealla asemallaan ja jatkoivat kai leikintäänsä jyrkänteen äyräällä, surman suun edessä. Tuossa pistäytyy rannasta pieni padontynkä siivilöimään koskea puhtaammaksi kaloista. Ei ole patoraukka uskaltanut etemmäksi muutamia kyynäriä rannasta. Viisainta onkin pitää nenänsä ulompana kuohusta, muutoin saattaisi käydä huonosti. Onpa ukonrahjus padon selässä, kokemassa pyydyksiään. Katselee ukkokin veneen menoa, vaikka on kai hän jo montakin nähnyt menneeksi. »Terveeksi jää!» »Tervennä menkää!»

»Siinä oli vanha laskumies. Se äijä on ijässään toisenkin veneen solahuttanut tästä koskesta. Ikä vain pilasi miehen», selitteli laskumies.

Tuossa on palanen vanhaa hajonnutta rantasiltaa, tuo kivilatomus pitkin rantaa. Tuon tuostakin näkyy pitkin keko Pyhän vartta sillan jäännöstä, missä pitemmältä, missä lyhemmältä. Ne muistuttavat ohikulkeville oulumiehille heidän esi-isiensä kestäväisyyttä ja sitkeyttä. Ne ovat merkinä, että ennen aikaan sauvoivat ja vetivät veneensä ylös Pyhä koskestakin—nyt ne kuletetaan maitse hevosella.

»No työpaikka on ollut tässä entiseen aikaan kun tätäkin koskea on sauvottu ja noustu ihan ikäänkuin muitakin», arveli Erkki, katseltuaan rantasillan hajonnutta katkelmaa.

»On siinä ukot puhkineet jos puskeneetkin», arveli laskumies.

»Monta hikipisaraa se on Pyhä niellyt», lausui Jussi. »Kun tuli tämä hevoskyydillä kuletus tästä Pyhän kohdalta, niin moni ukko yhä edelleen oli sauvonut ja vetänyt veneensä entistä jälkeä, ennenkuin rupesi maksamaan paria kolmea markkaa kuletuspalkkaa, maantielle muka viskomaan rahoja.—Niinkin on itsepintaista ihmistä, näetsen, ja vanhaan tapaan kiintynyttä, jotta ei kun mennä jatuuttaa vain entistä uulaa, eikä osaa ajatella, jotta uusi tapa voi ehkä olla helpompi.» Niin se laskumies haasteli laskiessaan.

»Vaan eipä taitaisi enää olla sitä miestä, joka palkankaan edestä läksisi vetämään ja sauvomaan Pyhää», arveli Erkki.

»Kyllähän niitä palkan edestä aina olisi lähtijöitä», tuumi Jussi.

»No, palkaksihan se tulisi, mikä pitää vedätyspalkkaa maksaa», arveli Erkki.

»Palkaksi! Yhtä verran tulisi siitä palkasta ansioksi kuin sinulle tervanruukusta—sulaa tappiota», tuumi Jussi. »Lopulleen kaksi penikulmaa palavaa koskea venettä nostaessa, meneehän siinä aikaakin kolme kertaa sen edestä mitä vetopalkka maitse maksaa. Aikaa ja ruokaa ja vaivoja kuluisi siinä

monetkin kerrat päälle palkasta.»

—»Onpa siinä vene saanut rusauksen», tuumi Erkki ja viittasi rannalla olevaa veneen puoliskoaa.

»Siihen laski mennä kesänä kallioon. Toinen mies hukkuikin», vastasi laskumies.

»Itselaskijoitako ne olivat?»

»Itsehän ne tohottivat.»—

»Ihme etteivät nuo lehmät vieri alas tuolta», virkkoi Katri, »ihan maleksivat jyrkänteen äyrästä. Eiköhän niistä koskaan jokukaan tipahda koskeen.»

»Noistako lehmistä?—Eipä ole koskaan kuulunut», virkkoi laskumies.

»Katsella maurottivat ihan kuin niityn aitauksesta eikä mistään muualta. On siellä hevonenkin, tamma varsoineen. Varsa kun terhottaa pää pystyssä ja katselee alas, emä ei jouda jyrännältään.»—

Tuossa on korkean rinteän peitteenä synkkä korpi, sekaisin kookasta, keltakylkistä petäjää ja korkealatvaista ukkokuusta lupottavine lehvineen, joissa riippua haapsottaa pitkä vaalahtava naava. Haamoittaapa siellä täällä ijäkäs ja jykevä honka kaljuna ja harmaana pinnaltaan. Haamoittaessaan siellä keskellä voipia, vihantia puita on se ikäänkuin muistuttaakseen: kerran sinutkin tavottaa elinvoimia kuluttava vanhuus!—

Nyt kohoavat korkeat, äkkijyrkät kallioseinät molemmin puolin. Matala petäjänäreikkö kallioilla lisää seinäin korkeutta. Kapeana juovana näkyy taivas, se on kattona tässä kallioikäytävässä, jonka lattiana on palava koski. Jylhän ihanaa!

Vaan laskeutuvat jälleen maat, ja muuttuvat loiviksi joen rannat. Tuossa on vanha kasken pohja, sitä pitkin juosta kikittää lammaskarja, ja kasken takana kohoaa yltä yleensä kanervapeitteinen korkea kumpu, siellä taloja, mökkejä asukkaineen, peltoineen, niittyineen ilmestyy taaskin kosken varrelle, mutta erilaista näkee niissä kuin edellisissä, jotakin uutta katsottavaa, joka lisää hupaisuutta ja ihastusta... Pian katoavat ne ja aina muuttuu uusi maisema, muuttuu uusi näköala—niin, pitkin pituuttaan tarjoaa Pyhäkoski alinomaista vaihtelua, tarjoaa uutta ja yhä uutta.

Pällisissä, Pyhäkosken kovimmassa korvassa, löi aallon käpry veneeseen, valoi lyhyttä ja lihavaa herraa päästä taskuihin saakka.

»Hva' ä' det för skoj», karjasi lyhyt ja lihava herra, kavahtaen istumaan ja katseli ympärilleen.—»Jaha—voi sun ... missä sitä?... joko sitä ollaan koskella?»

»Johan sitä on aikoja oltu», vastasi Jussi, sillä laskumieheltä ei joutaneet nyt korvat eikä suu mihinkään, ne olivat lukossa: koskessa oli tarkka kohta, jota laskiessa kaikki huomio piti olla koolla.

»Pyhä ... koskella?» kysyi herra.

»Niin, Pyhäkoskellahan sitä ollaan, juuri Pällissä, kovimmassa korvassa», selitti Jussi.

»Jaha.—Hickell stig upp!» herätteli herra toveriaan.

»Ne...» oli pitkän ja laihan herran lyhyt vastaus.

»Hör du!»

»Ne...»

»Nouse katsomaan ... Pyhäkoskea.»

»Tulevana ... kesänä.»

»Tulevana kesänä!» nauroi Katri.

Pitkä ja laiha herra ei noussut. Lyhyt ja lihava herra heitti herättelemästä ja rupesi itse silmäilemään ympärilleen tahi oikeammin eteensä, sillä huomattuaan Katrin tirkisteli vain häntä yhdellä silmällä, tirkisteli ja vähän väliin hymyili. Katria nauratti ja kainostutti ja hän piti huivin nurkkaa suunsa edessä, katsahdelti Erkkiin ja silmäpuolella herraan.

»Mistää työ ootta?» kysyi herra Erkiltä, koettaen käyttää ylimään murretta muka venemiesten mieliksi.

»Tuolta ollaan Kuhmosta», vastasi Jussi.

»Kuhmossahan syödään petäjän kuorta?» arveli herra.

»Täytyyhän sitä välistä sitäkin syödä», vastasi Jussi.

»Ja kumminkin ovat tytöt noin punaposkisia», ja herra katsoi Katriin.

»Tytöt syövät lepän kuorta, sen vuoksi ne ovat punaposkisia», tuumaili laskumies.

»Taidat olla tämän morsian?» Herra viittasi Jussia. »Olette yhtä pulskia molemmat.»

»Hihi hihi», pirahti Katri nauramaan ja peitti huivinnurkalla suutaan, katsoi Erkkiin ja sitten silmäpuolellaan herraan.

»Kyllä ne ovat nuo... Kuhmon neitsyet... Ettekö rupeaisi ... minun rouvakseni...?»

»Hihi hihi hihi.»

»Häh?»

»Miksei ... hihi hihi.»

»Ei tarvitsisikaan ... huh! ... pahuus!...»

»Ne ... hva fan!...» murisi pitkä ja laiha herra, kohoillessaan istumaan. Aalto läikähti yli laidan Hickellille niskaan.

»Mikä ... äh!...» ähki Hickell pää vähän nuupollaan ja silmäkullat raollaan. Vesi tippui hatun liepeestä, nenän päästä ja tukasta.

Lopulleen oli juossut jo Pyhä, asettunut oli kuohu, aallot pitivät vain pientä kisaa ja vähän vaahdossa pisahtelivat vielä muutamia kertoja ennenkuin laskeutuivat tyynessä lepäävän lammen suvantoon.

Viimeinen mutka oli tultu, rauhallisissa vesissä soudeltiin. Tyynenä lepäsi joki jyrkkien rantatörmänsä sylissä ja välkkyi auringon paisteessa. Pääskysiä lenteli ja liverteli. Toisia lenteli suhkasi alhaalla, veden pintaa piuailivat kallistellen ja mutkia tehden. Toisia lenteli korkealla ilmassa, siintävissä viiplottelii. Ainapa kuitenkin vilisi niitä törmäin rinteillä, pesiensä äärilläkin, riitti näet niitä joka paikkaan. Pitkin jokivartta ja etäämpää vaarojen rinteiltä näkyi ihmisasuntoja, siistejä taloja vihantine laihoineen. Näkyi tuolla korkean metsän luona Herran huone ja tornista kuuluu kellojen kumajava ääni. Kansaa oli liikkeessä siellä täällä ja enin osa näyttää liikkuvan kirkolle—oli Herran päivä nyt.—Kaksi viikkoa ovat oulumiehet olleet matkalla. No ei ole iso taival enää jälellä menomatka, illaksi kerkiää tästä virtavaa jokea Merikosken niskaan ja siitä pian livahtaa Ouluun.

* * * * *

Onpa Oulussa Aleksanterinkintori, rantatori kaupungin eteläisessä osassa, vaikka narikkatoriksi on käytäntö muuttanut sen ylhäisen nimen.

Narikkarantaan laski maanantai-aamuna useampia korkealla törröttäviä tervaveneitä. Ne tulivat Toppilansalmesta, jonne olivat purkaneet lastinsa. Rannasta nosteltiin veneestä kaljut, tynnyrein alla olleet rangat, joita akat kilvan riensivät ostamaan, ja alettiin ratkoa veneestä räpeitä, hattuja ja varppeita. Kun ne oli irti saatu, pantiin ne veneen pohjalle, mutta melan ja muut venekalut hommasi kukin porvarinsa makasiiniin säilyyn. Makasiiniin pantiin tyhjä piimäleilikin, vaan eväsarkku ja kontti kannettiin kaksin miehin sauvomessa ja viinanassakat kulkeusivat kainalossa.

»Ota Katri sinä tämä nassakka, kun ei näy olevan sinulla mitään kantamista.»

Katri otti viinanassakan Erkiltä. »Menee se toinenkin», arveli hän.

»Kulkeehan tuo minullakin», tuumi Jussi. Vaan Erkki sanoi Jussille: »anna hänen kantaa!» Jussikin sitten ajatteli, että jos se nassakka painaa kelloa liivin taskussa.—»Otahan sitten», virkkoi Jussi.

Katri otti toisenkin viinanassakan ja toinen toisessa toinen toisessa kainalossa astui hän Erkin ja Jussin jälessä, vikelsi. Pärpuumiin sitä mentiin. Molemmille puolilleen katseli Katri ja kääntelihe astuessaan, olihan sitä katselemista. Missä kummempaa mielestään oli, pysähtyi hän vähäksi aikaa ihmettelemään, mutta sitten taas juosta hilkutteli Erkin ja Jussin jälestä, ja nassakat kainaloissa kumisivat. Käännyttiin juuri nurkasta toiselle kadulle, niin tuli muutamasta portista tytär hevон selässä, semmoinen kummitus, jotta se pysäytti Katrin siihen paikkaan. Katri katseli, katseli ja katseli niin kauan kuin näki ja kun hän ei enää nähnyt, kääntyi hän ihmetellen mielessään taas juoksemaan Erkin ja Jussin jälestä, vaan niitä ei näkynytäkään enää. Joka taholle koetteli hän katsella, sinnekin mistä oli tultu, ei vain näy, vähät kai ne siellä olisi. Vaan portilla, josta se ratsastaja oli tullut, huomasi hän, Erkkiä ja

Jussia katsellessaan, hyvin korean esineen, kuvataulun. Ihmekalu se oli Katrin mielestä, ja siirtyi hän sitä katselemaan lähempää. Keskellä katua hän seiso i nassakat molemmissa kainaloissa ja katseli kuvaa portilla.

»Mikä pökelö se sinä olet, joka seisoo toljotat keskellä katua leveänä kuin seitsemän leivän uuni?» karjasi hänelle muuan hevosella ajaja.

Katri siirtyi laidemmaksi katua vähän nolona, ajatteli ajajasta, että mikähän se sekin oli, ja katseli ympärilleen, että eikö sitä Erkkiä ja Jussia näy. Ja kun ei näkynyt, kääntyi hän katselemaan taas sitä kuvaa portilla. Pistäysi hän vihdo i n portista sisään, että mitähän siellä kartanolla mahtaa olla. Onpahan yhtä ja toista, vaan ei mitään suuren suurta kummaa.

»Mitäs tyttö katselee?» kysyi muuan naisihminen astuessaan poikki kartanon. Katri ei tiennyt mitä sanoa, oli kauan aikaa ääneti, mutta vihdo i n vastoin tahtoaan virkkoi:

»Onko se Erkki ja Jussi täällä?»

»Ei täällä mitään Erkkiä eikä Jussia ole», vastasi nainen.

Katri läksi kävelemään takaisin portille ja portista kadulle. Katseli eikö Erkkiä näkyisi, vaan kun ei näkynyt, katseli taas sitä kuvaa portilla.

»Mitä se siellä töllistelee—Katri!»

Katri kääntyi katsomaan, että mistä se ääni tuli. Toiselta puolen katua, juuri vastapäätä olevan talon portilla seiso i Erkki.

»Etkö älyä tulla!» virkkoi Erkki.

Katri meni Erkin luo hyvillä mielin.

»Kun jää koko päiväksi töllistelemään», lausui Erkki, astuen edellä pirttiin.

Katri laski nassakat kainalostaan arkun viereen, katseli pirttiä, istui sitten penkille ja rupesi kertomaan näkemää n. Vaan Erkki aina sanoi että eihän tuo nyt ollut maailman kummaa, näkee sitä kummempaakin.—

Nyhän sitä on joutavaa aikaa, vasta tiistaina kun pääsee räkyyseen. Pienimmät ostokset saattaa nyt ostaa joutessaan, mikäli eväsrahat yltää. Eipähän ole sitten lähdo n aikana enää kaikki haussa, ja kylliksi sitä on puuhaa lähdo n aikana sittenkin. Suolat ja jauhot saa porvarista ja ne ehtii sitten lähtiessä ottaa. Siihen suuntaan Erkki ja Jussi tuumivat ja päättivät istuessaan pirtissä ja tupakoidessaan. Katri losahutti yltään matkahameen ja otti kontista mytystä toisen, viheriän hameen, muuttipa anturakengätkin pitkävärtisten pieksujen sijaan.

Ja niin sitä lähde ttiin kaupungille. Erkki ja Jussi sinisissä housuissa ja mustassa liivissä, josta näkyivät punaiset puseron hihat. Katrilla oli anturakengät ja kirkkohame, vaan se oli monelle monituiselle mutkalle ja poimulle kurtistunut matkalla.

Astuttiin katuja, Erkki edellä, sitten Jussi ja kappaleen jälellä astui Katri, joka tuon tuostakin pysähteli katsomaan ja juosta hilkkasi sitten likemmäksi. Niin astuttiin ja käytiin puodista puotiin kyselemässä, mitä se ja sekin maksaisi, ja tinkailtiin ja tinkailtiin ja läksivät sitten aina puodista arvelten, että eiköhän tuota saisi muualta helpommalla.

Käydä käänttyröi issikka ja Erkki arveli, että olisi tuo kerran hupanen ajaa vieterinieikka-kärryissä, nelipyöräisissä rillakkeissa.

»Paljonko tahdot poika, kun ajat päästäpäähän katua?» kysyi hän.

»Markanhan se maksaa noin isäntämiehiltä», vastasi issikka.

»Ole tyhjää...!»

»Paljonko isäntä antaa?»

»Paljonko tahdot tästä kirkolle?» kysyi Erkki.

»Seitsemänkymmentäviisi penniä.»

»Eihän toki...»

»Paljonko sitten?»

»Paljonko tahdot tuohon nurkkaan?»

»Puoli markkaa.»

»Voi pakanaa, kun on kallis», arveli Erkki.

»Paljonko isäntä antaa?» kysyi issikka.

»Kymmenen penniä hengestä.»

»Ei saa kolmea kulettaa, vaan kolmekymmentä penniä kahdesta hengestä.»

»Ei...»

»Viisikolmatta penniä», helpoitti issikka.

Erkki katseli Katriin, joka oli jo kerennyt heidän luokseen, ja sanoi: »ajetaanko lystiä, oikein herraspelissä?»

Katri ei vastannut mitään, hymyili vain.

»Viisikolmatta penniä, eihän tuo nyt vie ei puuhun ei pajuun sen vertanen.—Lähtekää pois isäntä!» houkutteli issikka.

Erkki aukasi kukkaronsa, haki viisikolmatta pennisen, antoi issikalle ja istui kärryihin.

»Tule pois Katri, eihän tuo nyt suurta koloa tee yksi suutarinmarkka.»

Naurusuin astui Katri sinne Erkin viereen ja issikka läksi ajamaan ja ajoi hölkötteli seuraavaan nurkkaan, ja siihen Erkin ja Katrin lystinajo loppui.

»Ei sitä tuota hyvää paljolta saa», arveli Erkki Jussille, kun tämä oli saapunut heidän luokseen.

»Eihän toki», arveli Jussi ja matkaa taas jatkettiin, puodista puotiin kyselemässä hintoja. Puolisen aikana läksivät kortteeriinsa; heillä oli muutamia ostoksia tehtynä ja lähes kaikki kaupungin kauppamiehet oli käyty.

Jussi oli jo kaikki ostellut, mitä hänellä oli ostettavaa, vaan eihän sitä paljoa ollutkaan, muitten asioita eräitä. »Uni-kirja» Anna Marille, naapurin renki Matille kaksi kyynärää pikanellia, Tikkalanniemen piika Susannalle karttuunihuivi, ja sitten hän vielä oli ostanut savipiipun, jonka aikoi viedä ruoti-ämmälle olutuliaisista.

Erkki ei ollut saanut ostetuksi kuin pari tötteröä sikuria, Katrille oli hän ostanut »Laulun siitä hirveästä kalasta, joka nähtiin Marsellin edustalla...» ja pienen ympyräisen peilin, sinkkipeltipuitteisen, nivelniekka peilin. Paljon oli ostamatta vielä, oli kahvia, sokuria, nisujauhoja pieni pussi, riisiryyniä muuan naula, mannaryyniä, kasakkarettinkiä, lankapuntti, höylänterää pari, rullatupakkaa, aapinen ja katkismus Partalan pienelle pojalle, joita hän oli jo kysellytkin, vaan etsi yhä mistä saisi helpommalla. Apteekissa oli hänellä niinkään vielä asioita, rohtoja oli sieltä saatava, hokmannia, tiilmannia, kultakretaa, kreetajunia, tulivuorivettä, yhdeksänmiehen voimaa, saakelinpojan korvanvoidetta, sydämenläklätysroppia ja kalanmaksajälyä. Oli sitä asiaa vielä ja niitten muistissa pito, sehän se vaivaksi käy.

»Pitäähän se Katrille ... no puolisten syötyä...» ajatteli lopuksi Erkki.

Puolisten syötyä lähdettiin taas kävelemään ostoksille. Kävellessä tultiin kultasepän luo, niin Erkki sanoi Katrille: »tulehan tänne Katri». Molemmat sitten menivät puotiin ja Jussi odotti ulkona. Kotvasen kuluttua tulivat he takaisin ja Erkki sanoi: »käydään toisessa sepässä, jos oisivat helpompia». Astuttiin ja etsiskeltiin toista kultaseppää. »Käydäänpä tässä», virkkoi Erkki kun oli keksitty toinen kultaseppä. Katri meni Erkin jälestä sisään, vaan Jussi odotteli. Kotvasen kuluttua tulivat he, Erkki edellä ja sanoi: »mennään ostamaan sieltä ensimmäisestä».

Ja niin läksi Erkki ja Katri astumaan samoja jälkiään. Vaan Jussi erosi Erkistä ja Katrista omille teilleen, läksi astumaan toisanne päin. Kiiltävä sormus oli Katrin vasemman käden nimettömässä kun hän Erkin jälestä tuli kultasepän puodista, mistä olivat jo kerran ennen käyneet kysymässä sormuksen hintaa. Hyvillään oli Katri, hänestä tuntui niin somalta ja oudolta, jottei hän tiennyt missä hän kätensä pitäisi. Häntä kainostuttikin vähän pitää sormusta, arveli jotta kaikkihan ne katsovat. Sentähden piti hän kättänsä röijyn alla ja vähän väliin pysähtyi katsomaan, että olihan se sormus sormessa. Erkki haasteli Katrille astuessaan edellä, vaan ei joutanut Katri siellä jälessä kuuntelemaan, ajatteli muuta ja hommasi muuta, se sormushan se vei koko huomion. Kerranpa kysyi Erkki ja kun ei kuulunut Katrilta

vastausta, kääntyi hän katsomaan. Katri seiso kaukana jälessä.

»Mitä sinä seisoskelet siellä?» huusi Erkki ja Katri lopetti sormuksensa katselon ja läksi juosta kipittämään Erkin luo. »Kun kuhnailee kuin mikähän!...» lausui Erkki ja läksi taas astumaan edellä. Vaan kun vähän matkaa oli astuttu, kysyi Erkki Katrielta: »oletko koskaan ajanut höyryllä?»

»En ole», vastasi Katri jälestä.

Astuttiin nyt höyrylaivarantaan ja Erkki antoi Katrielle kaksikymmentä penniä, joilla hän pääsi pienessä höyryveneessä Toppilansalmeen ja sieltä takaisin. Itse hän ei raahinut lähteä, ja tuumi: »Saahan tuota ajaa huomenna kun pitää mennä räkyryseen.» Katri läksi yksinään ja Erkki odotti sen aikaa,—tuntikauden—rannassa. Ja kun Katri tuli lystinajosta, lähdettiin kortteeripaikkaan. Kallistuivat molemmat pirtin penkille aikansa kuluksi vähän nukahtaakseen. Pian Erkki nukkuikin, vaan Katri ei saanut unta, hänestä tuntui niin somalta siellä vasemman käden nimettömässä, niin somalta jotta vähän väliin sitä piti katsoa, että mikä siellä, tahi että olihan se ainakin sormus. Juuri katseli Katri sormusta sisäpuolelta, että monenko karaatin, kun rupesi soitto kuulumaan kartanolta. Katri läksi katsomaan ja kuulemaan. Ja kun hän meni portaille, niin se soittajaherra nosti lakkia, jotta hän ajatteli että pitäisikö sitä mennä pistämään kättä. Vaan eipä nuo porvarin piiatkaan menneet ... seisovat vain. Ja se herra soitti, oikein koreata väänsi. Vähän väliin nosti lakkiaan Katrielle ja nauroi. Viimein kun oli vähän aikaa soittanut läksi pois. Vaan ei hennonnut Katri siihen heittää, läksi jälestä, kun näki muitakin menevän. Ja kartanosta kartanoon seurasi Katri.

Jussi oli kuleksinut katuloita huvikseen, suotta aikojaan. Aina hän ajatteli, että nyt se Katrin sormessa sormus kiiltää. Pysähtyi hän kellosepän ikkunan eteen ja katseli kelloja, mutta ajatuksissaan näki hän Katrin ja sormuksen hänen vasemman kätensä nimettömässä.

»Hei, prastui, koppasivai.»

Jussi katsoi, kuka se oli. Kusti.

»Kelloja katselet?—Vaan kuule, täällä olisi minulla vähän lilliiä.—Tulehan tänne», tuumi Kusti ja meni edellä portin taakse.

»Tämmöistä ainetta ei ole ryyppännyt muut kuin minä ja yksi kuppari Helsingissä ja sinä nyt!» kehui Kusti pullonsa sisustaa.

»Mitä se on sitten?»

»Maista vielä—anna mennä, ei se tapa—. Ryyppää vielä—! Kun ei niin ei.—Lähdetäänpä nyt katsomaan missä se torni on, se horisontti— muistathan, josta puheltiin.»

»Joo.»

»No lähdetään.»

Läksivät he astumaan ja Kusti piteli Jussia kaulasta. Tultuaan tornin luo istuivat he törmälle tällä puolen jokea.

»Tuossa se on se horisontti», viittasi Kusti tornia. »Sen jälkeen se minun kelloni käypi.» Kusti katsoi kelloaan. Sitten siinä törmällä istuttiin ja ryyppättiin ja Kusti kehui kelloaan. Ruvettiin hankaamaan vaihtokauppaa ja tulikin vihdoinkin kaupat. Kusti lupasi pitää harjakaiset ja siinä aikeessa lähdettiin narikkaan, missä sai kahvia. Astuttiin, Kustilla käsi Jussin kaulassa ja Jussi lauloi:

»Kukapa se senkin rakkauden, kukapa se senkin rakkauden raukenevan luuli, raukenevan luuli.

Joka oli paljon kuumempi,
joka oli paljon kuumempi
kuin pakarituvan uuni,
kuin pakarituvan uuni.»

»Mitä pitää isännille?» liverteli muuan narikkaeukko Kustille ja Jussille.

»Tuuka puut laaka maat», virkkoi Kusti eukolle.

»Vaskate vara?» pani eukkokin ainoansa liikkeelle.

»Vaskate vara—kommer, kommer kouriin se on: vanhalla veneellä, herre kuut loon su seiver se on: ei se kaadu vaikka se heiluu», lasketteli Jussi.

»Anna kahvia eukko», käski Kusti.

»Täältä isännät saavat kahvia», virkkoi toinen eukko, »tulkaa tänne istumaan».

»Rinttantilkuta, ranttantalkuta...»

»Isännätpä iloisia ovat.»

»In tului jupilo, nyt on meillä iso ilo!» kiljahti Jussi.

»Tässä on kahvia, ottakaa isännät!»

»Toi isännät, toi emännät, toipa nuo muorit. Niin kahviako. Mä kiittää sitä emäntää mahdan, joka pöydät täyteen ahtaa...» lasketteli Jussi.

»Hei, Jussi, pane konjakkia kahviin ja kierrä poskeesi, väljähtymästä», kehotteli Kusti.

»Juu, lahotarjuu... Herrat ne aina sanoo, että tervamies juopi niin paljon, vaan tervamies kun ryyppynkin ryyppää, niin sitä jo moititaan.»

»No, ryyppää, Jussi», kehotteli Kusti.

»Juu...»

»Pohjaan!»

»Toisella kerralla—Tuppi—Matin mökki merralla.—Kuulkaa emäntä, vai rouvako te ootte...»

»En ole rouva enkä emäntä, kun ei ole minulla herraa eikä isäntää», selitti eukko.

»Tyttö-ihmisiä sitten?» kysyi Jussi.

»Tyttö-ihmisiä.»

»Nouse lempi liehumahan, kunnia kupahumahan yli kuuen kirkkokunnan, yli kappelin kaheksan! Ei sitten sinä ikänä, jos ei tänä kesänä nouse noppo, seiso seppo... Vai saako teille lempeä nostaa?» kysyi Jussi.

»Mieleenhän se oisi.»

»Lisää kahvia», käski Kusti.

»Kaks oli meitä poikaista, hurraamme pois, hurraa, ja me laulamme Oulun tansseista, sun konlivatu riijatu rallallei!

»Elä mölää, Jussi», kielteli Kusti.

»Olkaa siivolla, isäntä», rauhoitteli eukko.

»Siivolla sikijät, Jussi kanss'!—Vaan:

Hämeenlinnan markkinoilta löysin uuden pillin, heijuu viikuvalla löysin uuden pillin.

Jolla minä nättejä likkoja kammariini soitin, heijuu viikuvalla kammariini soitin.»

»Eläkä huutele», kielsi yhä Kusti

»Ryypätään sitten! Vielä hilkkasee putelin pohjassa. Minä otan viimeisen tilkan, sen siunauksen kulauksen.»

»Elkää ryypätkö enää, isäntä», kieltelivät narikkaeukot, joita jo oli useampia keräytynyt siihen ympärille.

»Täst' saat suuparkain, kosk' vielä mukaan läksit, saat sinä sitten janoo nälkää nähdä, kun minusta aika jättyy», virkkoi Jussi ja ryyppäsi.

»Ha' han petaalt?» kämäytti kysyä muuan narikkaeukko toiselta, joka oli kahvin antanut.

»Näi», oli tämän lyhyt vastaus.

»Maksakaa kahvit», alkoivat eukot Jussille.

»Maksettu jaksettu tanssit jo tosin ja oluet oisi jo ostettu, haihtunut kuihtunut kukkaron

kuplu...»

»Maksa mies kahvit, eläkä reuhaa siinä!» toruivat eukot.

»Minä reuhaan ja pauhaan, pauhaan ja saarnaan, ja kuulkaat hartaasti, sillä teroitan mieleenne yhden tärkeän asianhaaran. Sakkolassa ja Sakkolan pappilassa ja sen kattilassa on aina kaalia, on aina kaalia...

»Maksatteko kahvinne?» tiuskivat eukot kaikki ympärillä.

»Lupaanhän minä... Minä kissa katin poika lupaan ja vannon, että kaikki hiiret ja rotat hengiltä pois otetaan...» Jussi istuutui penkille, pää retkallaan. Kusti jo nukkui.

»Herra jesta, siihen ne nyt humaltuvat, eikä saa maksua kahvista», päivitteli eukko.

»Kuule, maksa kahvit!» karjui muuan eukko Jussille ja ryökkytti häntä olkapäistä. »Pekka vai mikä sinä olet!»

»Pietari Pekan poika varasti vangilta voita, meni saksan saunaan, pani säkin naulaan, voi suli säkkiin...» tolkutti Jussi.

»Käsketään poliisi, jos et maksa.»

Ei ääntäkään.

»Mene sinä tuolta nurkasta katsomaan eikö näkyisi poliisia, mene Katri», toimitti akka tyttöönsä.

»Katri kaivoon putosi, toinen päältä katsomaan...» mutisi Jussi, tointui ja kavahti pystöön. »Kusti hoi, lähdetään...»

»Ei ollenkaan, ennenkuin on maksettu», eukot tiuskivat.

»Mokomat retkaleet, kun tulevat muka juomaan, eikä sitten makseta», huusi se eukko, joka oli kahvia antanut.

»Niin, sanokaa... Mokomia tervahanhia...» alkoi eukkojen suut laulaa.
Vaan Jussi lauloi:

»Henttuni heitti mun, heittäköön vaan, en minä tuota surre, hei, etkö sä luule tämmöisen pojan uutta henttua saavan!»

Niin hän lauloi ja lauloi jotta tori raikui.

»Huutele vain, kohtapa nuo poliisitkin tulevat!»

»Poliisit—sanokaa niille, että minä olen kuningas Herodes ja heidän pitää kumartaman maahan ja rukoileman minua.»

»Kyllä kai, saathan nähdä kohta, kuka se rukoilee.»

»Kusti!» huusi Jussi.

Kusti heräsi ja rupesi laulaa hyräilemään:

»Lähdenpä riittä ripsumaan.
Heijupa heijun heijuu.

Kaurariihtä kapsimaan.
Heijupa heijun heijuu.

Onkos miehet kotona?
Heijupa heijun heijuu...»

»Maksakaa kahvinne», piukasi joku eukko Kustille.

»Joo, joo, vörloot», virkkoi Kusti ja alkoi kaivaa rahaa kukkarostaan, hyräillen:

»Paljonko niitä tarvitaan?
Heijupa heijun heijuu.»

Vaan Jussi istui taas penkillä ja pää retkotti rintaa vasten, silmät puoli ummessa.

»Mikä se täällä on?» kysyi poliisi tultuaan paikalle.

»Tuohan tässä elämöipi», sanoivat eukot ja osottivat Jussia. »Sehän tässä huutaa ja laulaa.»

»Vaan enhän minä sillä laula, että heleä on ääni, vaan tuotahan minä laulelen tuon henttuni ikävääni...»

lauloi Jussi istuessaan.

»Mikä mies sinä olet?» kysyi poliisi Jussilta.

»Minä olen kuningas Herodes.—Jos sinä olet yksi herra ja yksi kuningas murjaanin maalta, niin lankee minun eteeni polvillesi ja rukoile minua», lausui Jussi, yhä istua nyköttäen pää rintaa vasten.

»Vai niin!» sanoi poliisi. »Viedäänpä kuningas Herodes palatsiinsa.»
Poliisi tarttui Jussia harteisiin ja kohotti seisalleen.

»Pois moukat taikinasta, sanoi Riitu russakoita!» lausui Jussi, karisti poliisin harteistaan, läksi astua hoipertelemaan, huudellen Kustia. Vaan Kusti oli löytänyt kinttunsa, nähdessään poliisin tulevan, ja niin jäi Jussi yksin. Poliisi oli puhaltanut pilliinsä ja koetti uudelleen tarttua Jussiin kiinni.

»Mene matkaasi ... en huoli sinusta...» sopersi Jussi ja astua hynttäili, hoipaten puolelta toiselle katuvierellä ja toisinaan sortui keskikadullekin, väliin riensi juoksujalassa eteenpäin, väliin ei päässyt askeltakaan. Niin hän horjuvasti teki taivaltaan, pää notkotti rintaa vasten. Ja puheli hän Katrista ja sormuksesta, silinteristä ja kaikesta sekaisin, nauroi väliin, väliin itki.

Poliisi kuleksi jälessä ja vasta kun toinen tuli, uskalsi käydä käsiksi. Käsikynkkään tarttuivat he Jussia ja alkoivat kulettaa retuuttaa häntä »rauhan satamaan».

Jussi puheli: »Kuulkaa—Kusti ... vaan kuka se on toinen?»

»Matti», vastasi poliisi.

—»Matti... Partalan Matti... Kuulehan Matti, että jos—minä—olenkin— köyhä ja kurja—niin olisin minä elättänyt Katrin...»

Samassa kulki Katri vastaan posetiivin jälessä. Hän pysähtyi katsomaan kun Jussia vietiin ja ihmetteli että minne sitä vietiin, vaan sitten hän läksi taas juosta hilkkasemaan posetiivin jälkeen kohti narikkaa.

Jussi yhä kertoili poliiseille Katrista ja itsestään, kulkea retuuttaessaan heidän käsikynkässään.

»Isäni kun kuoli, niin jäin minä ihan yksin—äitini oli jo aikoja kuollut—ja talo vietiin maineen mantuineen—minä tulin syöttöpojaksi Partalaan ja olin sitten renkinä, vaan olenko minä silti huonompi?» Jussi oli ääneti vähän aikaa ja virkkoi taas tointuneella äänellä: »Kehno itkua vääntää, vaan mies se tupakan panee!» ja sitten hän rupesi iloissaan laulamaan:

»Kun sinä lienet yksinäinen niinkuin linnunpoika...»

»So, puita veräjään!» virkkoi toinen poliisi ja painoi kätensä Jussin suulle. Mutta silloinpa Jussi tempasi itsensä irti poliiseista ja katsella tuijotti heihin vihasesti. Tekivät poliisit ryntäyksen saadakseen kiinni hänet, vaan huiskautti Jussi käsiään ja pois karisivat järjestyksen valvojat ja apua rupesivat viheltämään. Samassa ilmestyi Liisa Jussin viereen ja kysyi poliiseilta, mihin he häntä veivät.

»Kortteeriin se herra viedään», arvelivat poliisit.

»Tässähän sen kortteeri on», viittasi Liisa Pärpuumia. »Lähde pois kortteeriisi», virkkoi Liisa Jussille ja otti häntä kädestä kiinni. Yhdessä lähtivät he astumaan, Liisa puhellen lempeästi, mutta Jussi astui äänetönnä ja allapäin.

»Odota hetkinen», huusi Liisa muutamalle aliupseerille, joka oli hänen kumppalinaan ja jäi puhelemaan hämmästyneitten poliisein kanssa. »Minä tulen kohta», lisäsi hän ja katosi Jussin kanssa Pärpuumin portista.

»Laitin hänet nukkumaan ja otin rahakukkaronkin talteeni. Ei tiedä kuka sattuu pistäytymään pirttiin, kun ei ole ketään siellä. Erkkikin oli lähtenyt kaupungille», lausui Liisa, palattuaan toverinsa luo.

»Minnekäpäin sitä nyt lähdetään?» kysyi aliupseeri.

»Lähdetään narikkarantaan katsomaan eikö isä jo olisi tullut Toppilan salmesta, johan sen lastin pitäisi olla purettuna», virkkoi Liisa.

Niin läksivät astumaan kohti narikkaa ja lähemmäksi tullessaan kuulivat sieltä posetiivin soittoa.

Siellä se posetiivi nyt soi ja siellä Katrikin seisoi lähellä ja kuunteli hartaasti, jotta tuskinpa hän muisti enää sormusta sormessaan. Tunsipa hän kovan nykäyksen röijynsä liepeessä. Hän katsoi, että kuka se nyhtää.

»Terve!» ja Katri tuipasi Liisalle kättä, ja kysyi että milloin se Liisa oli tullut.

»Tänä päivänä», vastasi Liisa. »Isä on vielä Toppilan salmessa, lastia purkamassa.—Pärpuumissa majatalomme.»

»Sotaherra tuossa», kuiskasi Katri ja viittasi aliupseeria, eikä hän ollut joutanut kuuntelemaan Liisan puhetta.

Liisa selitti, että se on heidän pitäjän poikia.

»No, tunteeko se sinut?» kysyi Katri ihmeissään, niin ihmeissään, jotta posetiivi kaikkine kummineen unehtui häneltä.

»Kun on naapurista ihan, niin eikö tuntisi—tuttavahan toki», arveli Liisa ja olisi hänellä vielä ollut lisää, vaan mitäpä hänestä.

»Eipä tuolla näy rannassa isääsi», virkkoi aliupseeri Liisalle.

Sekös ihmetytti Katria, että se sotaherra puhui. Eihän se nyt kumma ole, jotta ihminen puhuu, vaan tuntui se niin somalta Katrista, kun se upseeri haasteli.

»Lähdetään kävelemään», sanoi aliupseeri Liisalle.

Katrasta tuntui niin somalta kun se sotaherra niin sanoessaan pani kätensä Liisan olkapäälle ja sitten pani kätensä selkänsä taakse, jossa toinenkin oli. Somasti se kultanauha paistoi hihansuissa ja kaulustassa, somalta se näytti. Katri kuiskasi Liisalle: »ei suinkaan se ole Sotkamosta?» Ihmetytti se niin Katria.

»Tule!» nykäsi Liisa Katria, lähtiessään kävelemään.

Astuivat he nyt kolmikannassa, aliupseeri ja Liisa puhellen, Katri ihmetellen. Ja kun Liisa oikein makeasti nauroi puhellessaan ja tarttui sotaherraa käsivarteen ja katsoi silmiin nauraen ja sotaherra taas Liisaa hymyillen, niin silloin se hytkäytti Katrin sydäntä, se tuntui niin somalta, jotta se vasta tuntui.

He suuntasivat kulkunsa Heinätorille, missä oli karuselli. Jo etäälle kuului posetiivin ja rummun ääni. Alkoi Katri kysellä, jotta mikä se. Aliupseeri selitti mistä soitto kuului. Ja kuta lähemmäksi tulivat Heinätoria, sitä suuremmaksi paisui Katrin uteliaisuus.

Soitto kuului jo selvästi, kimakasti piukui posetiivi ja poukahteli kumiseva rumpu. Väkeä seisoi yhdessä koossa ja heidän keskellään pyöri vaatekattoinen karuselli.

Lähestyivät he sitä, aliupseeri ja Liisa puhellen keskenään, Katri töllistellen loppumattomasti ja suu kolmantena silmänä. Vaan kun he tulivat ihan äärelle seisomaan, katseli Katri aivan kuin suurinta kummaa. Ihmisiä mennä vilisti ympäri mikä istuen reessä, mikä hevosen selässä, mikä jalopeuran, kiiti ympäri vilisten vain ja kova soitto kävi, ja somaa se oli Katrista, oikein ihmettä.

Soitettiin aisakelloa ja koje hiljensi pyörintäänsä ja viimein pysähtyi ja lakkasi silloin mahtava soittokin. Entiset tulivat pois ja uusia ihmisiä meni sijaan karuselliin. Nousipa siellä Kustikin muutaman hevosen selkään. Hän taputteli hevostaan, otti ohjokset käsiinsä ja alkoi laulaa:

»Översti se ajoi hevosill' ja vaunuill', vaan ratsumies se ratsasti. Sun prillati pratipra.»

Kun kaikki paikat olivat täyttyneet, soi kello, karuselli alkoi pyöriä, rumpu ja posetiivi soida ja Kusti lauloi kiitäessään ympäri:

»Rumpu se lyö ja rumpu se käy
ja miekan terät ne värisee.»

No, oli se taas Katrista kummaa ja unehtunut oli häneltä sotaherra. Häntä nauratti kun Kusti mennä kiiätti ympäriinsä, vilisten vain.

Kun laitos taaskin pysähtyi, osti aliupseeri kaksi lippua, toisen antoi Liisalle ja toisen Kattrille, jotta saivat mennä ajelemaan kerran.

Tytöt lähtivätkin ja Katri istua kämäytti ensin hevosen selkään, kuten Kustikin oli viime kerralla, vaan kun hän näki Liisan istuvan reessä, meni hänkin sinne Liisan viereen rekeen.

Läksi nyt koje pyörimään ja nauratti Liisaa ja Katri nauroi ääneen ja piti huivinnurkkaa suullaan. Nauroi se aliupseerikin katsoessaan heitä.

Vaan Kusti seiso aliupseerin vieressä ja silmäili ja silmäili häntä. Lähestyi askeleen lähemmäksi ja silmäsi sitten aliupseeria päästä jalkoihin. Aina vähän ajan perästä lähestyi askeleen ja katseli, silmäsi tarkasti ja suu hymyssä.

»Meidän pitäjän miehiä», lausui hän vihdoin puoliääneen ja säikähti, kun aliupseeri kääntyi häntä katsomaan.

»Kettu-Kustihan se on, terve!» lausui aliupseeri, pisti kättä ja hipasutti lakkinsa laitaa.

»Ka, tunteehan vielä», lausui Kusti ja pani lakin päähänsä ja säikäys muuttui hyväksi mieleksi.

»Upseerina?» kysyi Kusti.

»Niin, aliupseeri.»

»Niin, no kuitenkin.—Panisiko pahakseen jos tarjoaisin vähän ... on hyvää lilliä minulla.—Jos niinkuin passaisi, niin tuolla olisi hyvä...»

»Ei, kiitoksia!» virkkoi aliupseeri.

»Vai ei», tuumi Kusti. »Eikö sitä siinä komennossa ruukata?»

»Ei.»

»Yhy.—Minkälainen kello?» kysyi Kusti rohkeampana.

Aliupseeri näytti ja sanoi, että hän on saanut sen hyvästä amunnasta palkinnoksi.

Kusti katseli ja kuunteli ja virkkoi viimein: »hyvä kello». Näytti sitten omaansa lausuessaan: »tämä on vain pintelikello, mutta tarkka, niin tarkka, että ennen se aurinko erehtyy.» Ja sitten Kusti selitti, että se oli pahanpäiväinen silinteri, jolla hän oli tään vaihtanut ja saanut hyvät välit.

Hojjakka oli pysähtynyt, Liisa ja Katri tulleet alas.

»Kiitoksia, Heikki!» lausui Liisa nauraen ja rupesi nyplimään aliupseerin vyösolkea.

Katri ajatteli myös kiittää, vaan eipä ilennyt, kainostutti niin häntä se aliupseeri. Pitihän sitä kuitenkin kiittää, kun Liisakin kiitti, vaan kun se niin ujostutti. Silmäsi ja silmäsi Katri aliupseeria ja aliupseeri katsoi häntä. Viimein niiasi Katri ja lausui: »kiitoksia!» ja kääntyi heti toisaalle katsomaan.

Lähdettiin kävelemään taas, Heikki ja Liisa puhellen ja nauraen keskenään, Katri muistellen hoijakassa-ajoaan. Tulipa sotamiehiä vastaan. Katri nyt katsoi ja odotti, että mitenkä nyt. Sotamiehet nostivat kätensä lakkiin ja kulkivat sivu, aliupseeri hipasutti kädellään lakkiaan. Se oli Katrista somaa. Vaan vähän matkaa käveltyä asteli toinen sotaherra vastaan. Sillä ei ollut samanlainen puku kuin tällä, vaan sotaherraksi päätti Katri itse mielessään senkin. Heikki pysähtyi ja nosti kätensä lakin reunaan.

»Hyvää päivää, Korhonen!»

»Jumala antakoon, herra eversti!»

»Ovatko nämät molemmat teidän morsiamianne!» kysyi eversti naurusuin.

»Ei, herra eversti», vastasi Heikki, vaan Liisa hieman punastui ja Katri purskahti ääneen nauramaan ja peitti huivin nurkalla suutaan.

»No, jompikumpi kai niistä on?» kysyi eversti.

Aliupseeri vain hymyili.

»Vai niin, ette tahdo sanoa», virkkoi naurusuin eversti ja läksi astumaan ja toisetkin jatkoivat matkaansa, Heikki ja Liisa puhellen hyvin innokkaasti everstistä.

»Tuossa ne ovat», virkkoi Katri vähän matkaa kun oli astuttu.

»Kutka?» kysyi Liisa.

»Ne herrat, jotka tulivat meidän veneessämme Pyhää alas», vastasi Katri. Ja kun herrat tulivat lähelle, pysähtyi Katri ja niata kiepsautti ja oli käsi valmiina, että jos niinkuin käteltäisiin. Vaan eivät herrat pysähtyneet kättelemään.

Aliupseeri saattoi naisensa Pärpuumin portille ja tytöt kipittivät Pärpuumin pirttiin. Siellä nukkui Jussi penkillä, raskaasti jotta kuorsasi. Liisan isä venemiehineen oli jo tullut; iltasta nauttivat juuri arkullaan. Erkki ei ollut kotona. Vaan pianpa hänkin astui pirttiin, päässään uusi leipälakki, jossa sinisiä ja valkeita tupsuja kelkkarehti ponnasta lipun kohdalla. Oli hänellä uusi letkavarsi piippukin ja se oli kuin kello: koppa liivintaskussa ja suuluu pujotettu napinläpeen, jotta punainen letka oli alaspäin kaarella.

Iltasen syötyä laitettiin nukkumaan pirtin lattialle ja tuumittiin siinä lyhyeltä ennen nukuntaa päivän tapauksista. Katrin suu rupesi hyvinkin laulamaan, vaan Erkki aina sanoi, jos Katri mitä ihmettä kertoi, että eihän tuo niin maailman kumma ole, ja että näkee sitä kummempaakin. Vaikeni jokainen lopulla ja vaipui uneen ja nyt kuului hiljainen kuorsaus Pärpuumin avarassa tuvassa.

Aamulla, ennen einettä läksivät ukot Toppilan salmeen räkyryseen ja sieltä tultuaan kiireimmän kautta hommasivat asioitaan päästäksensä jo illalla paluumatkaa alkuun panemaan. Yhteen matkaan koetettiin laittautua, sillä olihan rattosampi kulkea yksissä.

Hyvin oli Liisankin isä joudutellut asioitaan, ja Liisahan niitä enimmäksi osaksi toimittelikin hänen räkyryssä olonsa aikana, jotta puolisten jälkeen ei hänellä enää muuta ollut toimittamatta kuin langat värjäritä ja rätinki porvarista.

Olihan se Erkkikin saanut yhtä ja toista ostetuksi, vaan ei kaikkia kuitenkaan, hän kun aina koetti mistä saisi huokeimmalla. Ja oli hänelläkin niinkään rätinki saamatta.

»Jos tuota nyt tässä vuottaissaan ottaisi jonkun ryypyn»—arveli Erkki ja otti eväsarkustaan punssiputelin, minkä hän eilen oli ostanut. Kaivoi hän arkusta pikarinkin ja kaatoi siihen itselleen. Vaan toiseksi kaatoi hän Katrille.

»Tule Jussi ottamaan», tarjosi Jussillekin.

»Enkä», vastasi Jussi ja oli lynkämpäisillään polviensa varassa istuessaan penkillä, etäällä muista.

»Tule, ota!»

»Enkä.»

»Ei tää ole kuin punssia.»

»Ka, olkoon.»

Erkki ryypäsi itse puolet ja toisen puolen antoi Katrille, ja kun hän oli saanut tulpan pullolle ja pannut sen ja pikarin arkuun, laati hän tupakkia uuteen letkavarsipiippuunsa ja poltteli hyvin tyytyväisenä. Vaan pianpa piti hänen kopistaa piippunsa, kun tultiin käskemään rätinkiin.

Puhelivat sillä aikaa tytöt pirtissä. Katri kerroskeli näkemiänsä ihmeitä, näytti sormustaan ja peiliä ja antoi Liisan lukea sen »Laulun siitä hirveästä kalasta, joka nähtiin Marsellin edustalla».

»Eikö ole soma laulu?» kysyi Katri hyvillään.

»En osaa kehua», arveli Liisa ja näytti kirjan, jonka Heikki oli eilen ostanut hänelle.

»Miksi tätä sanotaan?» kysyi Katri.

»Vänrikki Stoolin tarinat on sen kirjan nimi ja siinä on runoja...»

»Onko ne hengellisiä, vai onko ne rakkauden lauluja?» kysyi Katri.

»Eivät ole semmoisia, ovat runokertoelmia vanhoista sotasankareista», vastasi Liisa, rupesi lukemaan ääneen ja luki ensin »Sven Tuuvasta», sitten »Kuormarengistä» ja »Sandelsista».

Jussi istui lynkämpäisillään polviensa varassa, mietti ja muisteli eilistä päivää, minkä muisti siitä. Miten hän kotia oli tullut, ei hän muistanut, mutta aamulla herättyään sai hän Liisalta rahakukkaronsa ja miten se oli Liisalle joutunut, ei hän voinut käsittää. Muisti hän vaihtaneensa Kustin kanssa kelloja tornin luona ja olikin se silinteri nyt hänellä taskussa. Vaan ei se raksutellut niinkuin pintelikello... Miten lie sitten ajantietäjä pätevä... Se oli kyllä se entinen kello... Jussi muisteli ikävänkaipauksella

entistä kelloaan. »Jos oisi purkaa kaupat, vaan eihän sitä kehtaa jänestää...» Niin hän ajatteli ja häntä kadutti vaihtokauppansa. Ja ajatteli hän, että ovat kaikki Katrit ja Liisat ja muut nähneet hänen olleen humalassa, ja se häntä hävetti niin, niin että se vasta hävetti.

Vaan tulivat rätingistä isännät ja alettiin hommailla poislähtöä kerkeimmän kautta.

* * * * *

Narikkarannassa kävi meka ja melu. Siellä ukot veneissään pitivät »lähtöpeliä», jossa ei kaikki samaa soittaneet! Joku istui arkkunsa luona ja järjesteli oulutuomisiaan ja kun sai järjestetyksi, lupsautti arkun lukkoon, pujotti avaimennauhan kaulaansa, itse avaimen pisti liivin taskuun ja rupesi muuta hommaamaan. Eräs luki rahojansa ja luettuaan pani ne nahkalompakkoon, jonka kääri huolellisesti kokoon, sitaisi nuoralla kiinni ja pani lompakon arkkuun. Vaan lukipa hän eväsrahat kukkarossaan, laski paljoko oli rahoja menneet, ja saatuaan selville kiinnitti kukkaron, pisti sen liivin povitaskuun ja sitoi vielä taskun nauhanpalalla. Muuan katseli vasta kellosepästä ostamaansa kelloa, katseli ja kuunteli, muuan koetteli uutta ympyriäistä peiliään, katseli siihen, katseli itseään sieltä peilistä, ja kun oli kyllikseen katsellut itseään, käänsi peilin umpeen ja katseli sitä päältäpäin, pyöritteli, käänteli ja katseli. Ken seisoj keskellä venettä ja katseli ympärilleen toisten toimintoa, pureskellessaan suun täydeltä nisuleipää, ken istui veneen perässä, ryyppäsi pullostaan ja huutaa hihkasi. Näytteli toinen toiselleen ylvästellen herrastupakoitaan, paperossia, toinenpa vastasi vilauttamalla porvarista saatua sikaria. Muutamia asteli vielä kaupungilta, kenellä nisuleipä, kenellä viinanassakka, kenellä sarkapakka, kenellä oli kädessä leipä ja sen päällä muutamia sillejä, kenellä kaksi leipää ja voita välissä, kenellä lakki kädessä ja siinä korppuja ja kenellä mitäkin. Ja kävi siinä hurma rannassa, niinkuin käypi puhelevassa väkijoukossa, aika meka.

Rannassa oli jo Erkkikin Katrineen. Jussi oli vielä jossakin asialla. Erkki odotteli istuen perässä, poltteli uudella letkavarsipiipullaan ja katseli uutta lakkiaan. Katseli koreita tupsuja otsalla ja ihaili punaista vuoria. Sitten hän pani lakin päähänsä ja kysyi Katrilta:

»Onko tämä komea lakki?»

»Onpahan tuossa», vastasi Katri.

»Onko se Katri sinulla nyt lysti, kuu on sormuskin, oikein kultasormus?—Kyllä niillä muilla tytöillä on vesi suussa, kun näkevät.»

»Vieläkö mitä!» virkkoi Katri, vaikka itsekin mielessään ajatteli, että kyllä ne tytöt mieliteolla katselevat. »Johan se nyt sormuksen tähden vesi suuhun tulisi.»

»Ei nyt vesi juuri tule, vaan käy niiden vähän sydämelle nähdessään.»

»Pöhö! Saavathan ne sormuksen milloin haluavat!»

»Saavat kun on antajia.»

»Antajista ei puutetta!—Jo tulee Jussi», katkaisi Katri puhettaan.

»Jussi se sanoi, että minä en tervanpoltolla saa rahaa, vaan annahan kun sanon. Viidettä sataa läksi nytkin—eiköhän Jussin korvat hörösty», tuumi Erkki.

Jussi tuli, hän oli ollut toimittamassa loput asiat, jotka Erkiltä jäivät toimittamatta.

»Sinä sanoit, Jussi, Pyhäkoskella tullessa, että minä en saa rahoja tervastani, vaan siinä sinä katalasti valehtelit», lausueli Erkki.

Jussi katseli vähän hämillään Erkkiä, vaan pian hän huomasi, että Erkki oli hyvällä puhelutuulella—porvarin ryyppyjen ja sikarien vaikutuksesta. Ääneti oli Jussi ja lateli tavarat arkkuun, pani sinne kirjankin, jonka hän itselleen oli ostanut, ja vei arkun avaimen Erkille.

—»Etten saa rahoja.—Elä Jussi koskaan puhele niin, sillä viidettä sataa markkaa läksi nytkin.—Semmoista summaa sinä et ole eläissäsi nähnytkään... Vai hä?»

Ei vastausta.

»Viidettä sataa markkaa ... ja puolet otin, toisen puolen jätin sinne... Kysyi se itse Pärpuumi konttoristilta, että onko se tämä sen Rantalan isännän poika, sen Juho Erkki Huotarisen?... On kai, sanoi risti, ja minä sanoin, että on se.—Ryyppyt ja sikarit ne läksi ja se sotkamolainenkin sai siinä sivussa.—Vaan elä Jussi vasta sano, etten minä saa rahaa tervoillani. Minä saan, ja minun ne ovat, vaikka jakeleisin harakoille ja seipäille ... ja piisaakin niitä jakaa... Mutta sinulla Jussi on aina kateus minua kohti ja viha, sinä luulet olevasi isoviihas... Muut eivät tiedä muka mitään... Aina sinun pitää

matkitella muitten puheita... 'Ei se ollut tiatteria'... Miksei se ollut... Jos vaikka lähdetään katsomaan Kirkkotorille, niin on siellä se miehenpää... Vaan sinä se olet olevinasi viisaampi... Haraillet kirjoja ... hölyn pölyä höystyt ... et viittä sataa markkaa ole nähnytään...»

»Jo tulee Pärpuumin puukhollari», lausui Jussi puoliääneen ja läksi hakemaan makasiinista sauvomia ja airoja. Puukhollaria sitä oli odotettu avaamaan makasiinia ja antamaan sieltä venekalut ja jauhokulin.

»Mitä sinä purajat Jussille? Eihän se mitä ole sinulle tehnyt», tuumi Katri, Jussin ollessa makasiinilla.

»Eihän se ... on olevinaan niin viisas, tietävinään kaikki maailman asiat... Että Amerikassa tuulee edestakaisin ijankaikkisesti ... senkin valehteli Jussi...»

»Elä höpsi!» virkkoi Katri.

Jussi toi sauvomet ja airot veneeseen. »Tyhmän näköinen on mies humalassa, ihan kelvoton», ajatteli hän, siinä puuhatessaan lähtöä ja Erkin pajattaessa yhä viidestä sadasta markasta. »Noin ikään se isänikin kerran ylpeili saaliistaan, vaan mitä niistä oli hyötyä koko rahoista. Meni tervat ja tukkimetsät porvarin hyväksi, meni sinne maat ja mannut. Konkurssin kun teki porvari, niin sinne ne isän saaliit haihtuivat, ihan pennittömiin. Liekö hänessä suoraa peliä pidetty, hyvähän näet on peijata tyhmää talonpojan moukkaa, eihän se miten älyä kaikkia niitä vinkeitä. Monelta muulta talonpojalta ne on tervat ja tukkimetsät menneet niinikään vain ihan itse edestään.—Sinne se on herrain haltuun mennyt minunkin perintöni ... sinne sitä mahtuu ja menee!» »Elä enää hupata siinä!» virkkoi Jussi nyt Erkille, »laittautaan matkaan».

Kuletettiin vene makasiinin luo, josta tuotiin muut venekalut veneeseen ja vieritettiin jauhokulikin.

Nyhdän sitä heillä ei ollut muuta kuin lähteä paluumatkalle. Joutuivat muutkin matkaan, kun kunkin porvarin puukhollari oli tullut antamaan venekalut ja suoloja tahi jauhoja, mitä kukin tahtoi. Vene veneeltään läksi. Ja hälveni hurina sen mukaan kuin ranta tyhjeni. Kajahti vain enää silloin tällöin laulun sävel tahi kiljahdus, minkä joku iloinen poika laski ilmoille. Ken vielä oli rannassa, koetti joutua jottei jäisi kovin jällele muista. Vihdoin oli koko ranta tyhjänä pitkistä veneistä ja iloisista, meluavista tervamiehistä. Jokainen vene oli jo menossa, soutaa lipotti kosken alle.

Nyt ne alkavat nousuvaivat ja on ne vaivoja. Monta hikipisaraa tipahtaa ennenkuin on kaikki kosket noustu; monta kertaa vetäessään venettä äkeissä korvissa saa puhkien ja ähkien ryömiä ponnistella rantasiltaa toinen käsi kolmantena jalkana. Monta kertaa saa olla ketteränä sauvoessaan venettä väkevässä virrankorvissa. Saapipa kerrankin teroittaa sauvointansa ja kerrankin nostaa ja pistää sitä, ennenkuin sen saa viskata kotirannalle. Ja kerran ja toisenkin saa airoilla vetästä, ennenkuin vene jyrähtää tutuille teloilleen.

Eipä joutanut Erkkikään enää puhelemaan, lie nuo porvarin viinat jo haihtuneet. Äänetönnä sauvoi hän keulassa ja, vetopaikoissa Jussin ja Katrin vetäessä, rompsasi sauvoimella, oikeata rompsia kun ei vielä tarvittu.

Merikoskesta päästyä sauvoivat nyt palaavat oulumiehet joen oikeaa rantaa pitkänä veneraitana. Ja vilske kävi siinä. Heilahti sauvointa kymmenittäin ja huojui sauvojaa saman verran, notkistaessaan ja oikoessaan vartaloaan. Vilisi punaisia paidan hihoja käsien noustessa ja laskiessa. Sauvoimien taaja porske kuului, kun keltainen venesarja ja siinä sinihousuinen ja punapartainen miesrivi siirtyi pitkin joenrantaa, ja kuului tuon tuostakin naurua ja kovempaa ääntä ja joskus kiljahdustakin ja vieläpä joku katkonainen laulukin.

Niin se matkue teki taivaltaan, työnnellen veneitään vasten virtaa ja kierrellen joen rannan mutkia. Siellä joukossa oli Erkin venekin ja Erkki sauvoi keulassa, Jussi, tottuneempi kun oli, sauvoi perässä, vaan keskellä työnteli Katri, työnteli avopäin.

»Sauvo yhtä aikaa, Katri», muistutti usein Jussi ja virkkoi se Erkkikin väliin, kun Katri kolautti sauvoimensa yhteen: »mitä se siinä saikkaroipi!»

Liisa sauvoi isänsä veneessä. Voimakkaasti hän työnteli, kauniisti taipui pitkä sorja vartalonsa ja puikki sauvoim kädessään kuin tottuneella ainakin.

»Onpa se reima tyttö», arveli Erkki Liisasta ja samoin muutkin olivat miettineet.

Kun oli sauvottu iltaa jo myöhäseen, käännettiin veneet törmään jonkun talon rantaan ja siinä yövyttiin. Aamulla taas auringon nousulla oli venejono luikertelemassa pitkin virtavan joen rantaa. Eihän se niin vinhakasti matka joutunut kuin alas tullessa, vaan katkesipa tuo taival nytkin. Ei ollut näet vielä aurinko laskullaankaan kun ukot saapuivat Syväyksen rantaan, noin neljän penikulman matkaa

Oulusta. Tästä annetaan veneille hevoskyytiä kolme neljännestä penikulmaa maantietä, kierretään siten Pyhäkoskea, ja kyytiä saivatkin veneet nyt heti, odottamatta kauan. Hevosien saavuttua nousi körötti vene veneeltään joesta rattaiden selässä ja läksi kulkea jonottamaan pitkin maantietä, ja miehet astua tassimaan jälestä. Vaan saatua veneet taas vesivaraan rupesivat ukot iltaruualleen ja levolleen, aurinkokin oli jo mailleen menossa.

Kaksi vuorokautta oli Oulusta lähdöstä juuri, sillä torstaipäivä oli nyt kulunut illalleen, kun matkamiehet saapuivat Niskakosken alle. Siinä sitä nyt oli puskemista sitä noustessa. Olihan sitä Sotkakoskessa, Utasessa ja Ahmasessa jo saanut vetää kinnata, vaan mitä ne ovat Niskakosken suhteen! Ainahan sitä autetaan toisiaan tinkapaikoissa näin joukossa kun kuletaan, vaan parempihan olisi avutta päästä, ei näet hidastaisi siten muita eikä itseään.

Kukin laitteli ja varusteli venettään, kiinnitti rompsin ja tarkasteli, oliko köysi kestävä ja vaulu. Sitten alkoi vene toisensa jälestä lähteä taistelemaan Niskakosken väkevää virtaa vastaan,—nyt vasten, silloin myöten. Köysi yli olan astui mies pitkin sillan reunaa kovasti etunojassa ja astui rompsimieskin ohjailleen ja työntäen venettä rompsillaan. Lujalla se piti miestä korvassa aina. Taas niskassa, missä tuli sauvonta, piti ketterästi hypätä veneeseen, tarttua sauvoimeen ja estää venettä pääsemästä takaisin. Tosi tinka on koskessa noustessa jos laskiessakin.

Jussi ja Katri olivat vetämässä ja Erkki rompsissa. Matalana oli Jussi äkeimmissä korvissa, avopäin pinnisti hän. Monta kertaa jonkun kiven tekemä korva pysäytti veneen siihen paikkaan. Silloinpa Jussi oli tanakkana toinen jalka suorana kivensyrjää vasten, toinen jalka notkistettuna eteen ja luottamassa sekin kivensyrjään ja ruumis vaakasuorassa sillan kanssa. Niin hän jämötti siinä vähän aikaa. Vaan sitten tempasutti hän ruumiinsa eteenpäin notkistetun jalan voimalla ja läksi vene liikkeelle, läksi vauhdilla ja useinpa silloin kapsahti Katri pitkälle sillalle. Niin se kohosi Erkin vene aina korvan niskaan. Vaan ainapa läksi Jussi, oman veneen saatua, katsomaan, että jos kuka apua tarvitsisi, ja useampaa hän auttoikin. Auttoi hän kerran Liisankin isän venettä muutamassa äkeässä korvassa. Oli se toinen mies nuori ja heikko poikanen, joka ei jaksanut vahvasti vetää, vaan Liisa sen sijaan kiskoi tuimasti, ja hän se itse olikin köyden päässä.

Ihmettelivät miehet Liisan reippautta ja reipas tyttö se Liisa olikin, oikein reima. Vaan vasta Siitarinkorvaa noustessaan he reimautta näkivät. Siellä näet kuohuissa juoksi lankkuvene, mies istui keulan puolella ja vaimo oli melassa! Siellä se vene kiiti ja hyppi vallattomasti kuohujen sylissä, vaan vaaratta kulki se uraa vaimon ohjauksella.

»Onpa kunnan eukko», arvelivat miehet.

»Tuo mies laskee kosket kylkiluulla», arveli joku veitikka ja naurettiin siinä, vaan kaikkihan oli reippaan vaimon ylistykseksi.

»No kaikkia sitä näkee», arveli yhä joku ihmetellen, vaan oli niitä, jotka olivat sen kumman jo ennen nähneet, ja kertoi heistä joku kerran nähneensä kaksi venettä koskessa menossa, joissa molemmissa oli eukot laskemassa. Sieltä Niskakosken varrelta ne molemmat kuuluivat olevan kotoisin ja soutavan lankkuja miestensä kanssa. Kaikki kosket laskevat eukot Ouluun asti.

»Ne ämmät eivät olekaan mitä tahansa!»—

Aamusella päivän noustessa oli Pyörteellä liikettä. Yön seutuna oli kokoutunut alasmienijöitä suuri joukko. Jo illalla auringon laskulla, kun Oulusta palaajat tulivat Pyörteelle, oli siellä kymmenkunta venettä, vaan nyt oli luku monissa kymmenissä. Yöllä puhalteli ylätuuli ja se kokoeli Oulujärvellä tulijat selvästi Pyörteelle.

Tokihan siinä Pyörteellä nyt ääntä oli ja puuhaa. Toiset puuhasivat veneitten varustelemisessa koskille, toiset istuivat hiljaisesti veneissään ja tupakoivat, katsellessaan muitten hyörintää. Muutamat, joilla oli tuttavita Oulusta palaavien joukossa, istuivat heidän veneissään maistelemassa kaupunginviinoja ja tupakoita ja kuuntelemassa Oulun uutisia: tervan hintaa, tavarain kalleutta, vedenpaljoutta koskissa j.n.e. Törmällä kuleksi ja istuksi kosolta miehiä joutilaina, ken hankaillen kellokauppaa, ken lakinvaihtoa, ken takin, ken saappaitten huikkausta. Syntyi väliin suurempia joukkoja, ja silloin kuului siitä suuri ääni ja rämähteli naurun remakka.

Kusti oli pitämässä kellotarkastusta parin miehen kanssa ja kehui heille kelloaan, kehui minkä jaksoi ja aina suuremmalla innolla jos huomasi uskomuksen vivahduksia kuulijoissaan. Kertoi hän kellokauppahistoriansakin ensimmäisestä kellosta tähän viimeiseen: »ja tämä on niin tarkka ettei horisontti tarkempi», oli loppulause kertomuksessa. Oli kokoontunut Kustille suuri kuulijakunta ja yhä hän jatkoi esitelmäänsä »tästä kellosta».

»Se karusellin isäntä olisi ostanut minulta tään kellon, hän kun tarvitsisi ihan tarkan kellon», jatkoi Kusti.

»Minkä karusellin?» kysyi joku.

»Onpahan siellä Heinätorilla uusmuotinen hoijakka, ulkomaalainen hoijakka, Kamlakaarlepyystä, joka on kuulemma siellä Amurin maassa, Suomenniemen takana missä lie.—Niin se isäntä...»

»Hoijakka—olihan hoijakka markkina-aikoina siinä Liljeplumminkin kartanolla», arveli joku joukosta.

»Niin hoijakka—nähtiinhän tuo sekin. Ilmanaikainen räppä! Vaan tämä on uutta muotia, ihan toista sorttia. Tässä on kunnan hevoset ja kerupiimit. Pyöriessä soi pi pasuunat ja harppuunat.—Se isäntä siinä olisi ostanut minulta tämän kellon, kun näet se pitää ihan määrälleen pysäyttää, niin tarvitsee tarkkaa kelloa. Mutta minä sanoin, että kun nyt kerran on saanut tarkan kellon, niin pitää hänet.—Ja olisi minulta vaihtanut muuan upseerikin, joka oli sotaväen kanssa siellä karusellin luona.»

»No mitä ne sotamiehet siellä tekivät?» kysyi joku taas.

»No, ne siellä olivat, että—jos—joku mikä tahansa sattuisi, niin kai ... enkä tullut kysyneeksi siltä upseerilta, mitä varten he ovat...»

»Tunsiko se sinut se upseeri?»

»Tunsi.—Sanoi sotamiehille, huusi lujasti: 'sirin-kasarinkasairua saleetup!' Silloin sotamiehet nostivat kätensä lakkiin—tälleen näin. Mutta se upseeri tuli minun luokseni ja sanoi: Kustihan se on?—Niin on, herra upseeri, sanoin minä ja silloin sitä käteltiin. Sitten hän tahtoi katsoa minun kelloani ja kätti vaihtamaan. Sanoi sotakomennossa tarvittavan tarkkaa kelloa. Jos sekunninkaan myöhästyy, niin ei hyvä kuulu seuraavan, niin näet pitää ajalleen sattua.—Viidellätoista kivellä käypi ronomeetan...

»Mitä se Kusti taas valehtelee?» lausui Liisa, joka Katrin kanssa oli tullut miesjoukkoon.

»Vai valehtelee», lausui Kusti vakavana, vaikka hymy oli suupielissä ja värehti yli huulien, tuikuttipa silmistäkin.

»Elkää uskoko miehet, valehtelee se», vakuutti Liisa naurusuin.

»Eläkä siinä viisaampiasi neuvo, kuin korppi harakoita», virkkoi Kusti nauraen hänkin.

»Onko tää tyttö sinun morsiamesi?» kysyi joku.

»Ei ole, enkä huolikaan», virkkoi Kusti.

»Ei ole kaupankaan», oli Liisan leikillinen puhe.

»Etkä sinä ketään saakaan», arveli Kusti.

»En saakaan, sillä maasta ei kelpaa eikä taivaasta anneta», vastasi taas Liisa.

»Onhan tää sievä poika», arveli joku Liisalle Kustia.

»Onpahan tuossa, on kuin kesken ristiltä siepattu», oli taas Liisan vastaus.

»Toista suu puhuu, toista mieli ajattelee», lausui Kusti, katsellessaan muutaman miehen kelloa. »Kyllä sinä minut ottaisit...»

»En vaikka oltaisiin vain kahden maailmassa ja tervakoppa kolmantena», katkasi Liisa Kustin puheen ja läksi kävelemään, lopettaen pilan Kustin kanssa.

»Kovia sanoja», arveltiin leikillä.

»No, rakkaudesta kaikki vaikka silmä menköön», tuumi Kusti, antoi miehelle kellonsa ja läksi kävelemään. Hajosi siitä nyt muukin joukko, kuka kunnekin.

Vaan kaupunginviinat olivat jo alkaneet vaikutuksensa ja sama juttu eväsviinoista, sillä nekin olivat käytännössä ajankuluksi. Hurina oli noussut nousemistaan ja ukkojen leuat liikkuvat nyt kiivaasti ja suut pauhasivat. Kuului karjahdusta sieltä täältä ja kovalla äänellä kehui joku lakkiaan, toinen takkiaa, joku rahojensa paljoutta, maita ja mantujaan.

Mutta tulipa rannalle nimismieskin. Keppi kädessä, toinen käsi housuin taskussa ja tähtiotsalakki päässä asteli hän rantaa ja loi virkasilmäyksen puoleen ja toiseen. Missä ei melu ottanut hiljetäkseen, siihen hän astui ja laski kieltonsa pönäkällä äänellä.

Pianpa alkoi vene toisensa jälkeen solua koskelle ja toistakymmentähän niitä pääsi menemään heti yhdessä poksussa. Toistapa tuli, aina vaan vähän ajan perästä pyörähti veneitä Pyörteelle, milloin

enemmän milloin vähemmän. Oli nyt nimismiehellä kirjoittelemista ja silmäilemistä ainakin aluksi.

Läksivät palaajatkin taipaleen tekoon. Sauvoivat virran niskaan ja sitten soutaa lipittelemään taas Oulujärven laajoja selkiä. Oli sitä soutelemista nyt. Oli ylätuulikin, ei kova mikään, vaan aina se kiinnitti sekini, jottei pitkiä taipaleita jaksanut yhteen menoon soutaa. Hiljaksen kulettiin, syötiin ja levättiin. Lauantaina iltamalla tulivat höyryn jälessä Kajaaniin. Sievästi päästiin niin Oulujärvi ja oli se iso asia kulussa.

Höyryn perästä erottuaan soutilivat ukot veneensä alakanavan suuhun, ja mies veneeltä läksi hakemaan kanavalippua kaupungista, toiset odottelivat sen aikaa, katsellen huvikseen Ämmää ja kanavaa, monestihan ne on jo nähnyt, vaan katseleehan noita kuitenkin, kun ovat tuossa silmien edessä.

Pauhaa siinä kovasti Ämmä, pitää ijankaikkista toraansa. Verrattomalla jyrinällä syöksyy vesi leveään kallion kielekkeeltä syltiä syvyyteen ja kiehuu sitten suurella kuplulla putouksen alla, ruskahavanvaaleana vaahdosta ja poreista. Nousee korkealle hieno pisarasade, johon päivän paistaessa syntyy monia sateenkaaria kosken kauniiksi koristukseksi.

Siellä seisovat miehet kanavalla ja katselivat, kun muuan lasti juuri tuli yläkanavalta. Se liukui kiivaasti virrassa. Jo tuli sillan alitse maan puolelta ensimmäistä sillanarkun väliä, laski ihan rantasillan kuvetta aivan likeltä. Nyt ei enää hätää Ämmään joutumisesta kun on sulkusillan sisäpuolella. On valmiina kanavassa auki ensimmäinen portti ja kun vene on perillä, ei muuta kuin kiinni yläportti ja läpi auki alaportista. Vesi vähenee vähenemistään, vene laskeupi ja yhä laskeupi kuinka syvälle ja pilkistävät sieltä ylös venemiehet. Alaportti nyt auki ja vene ala mennä, jälellä on Ämmä. Niin viekkaasti kierretään julma vihollinen.

Tulee taas toinen vene vuorollaan. Ei laske niin liki rantasiltaa, pelkää sitä, mutta—nyt sen on Ämmä saanut valtoihinsa! Hirveätä!—Mies melassa katselee—katselee. Turhaan hän pelastuksen väylää etsii. — Suunnittaa hän kuitenkin sinne, missä syvintä arvelee olevan: kääntää veneen juoksemaan kohti keskiputousta. Huutaa ja viittoo toiselle miehelle. Mitä hän huutaa, ei kuulu tänne pauhulta. Vaan perään juoksee toinenkin mies ja sieltä molemmat katselevat matkan mukaan. Vene kiiruhtaa putouksen niskaan.—Hei, vaipui keula, perä nousi, vilahti melakin ilmassa, miehet lensivät rinnakkain kauas putouksen alle ja puhkesi virran pinta heidän altaan ja sinne he muljahtivat näkymättömiin. Hetken perästä ilmausi toinen ja pian toinenkin paineen veden pintaan ja koettivat pyrkiä avuksi rientävää venettä kohti. Muljahdellut oli jo tynnyreitäkin veden kalvoon ja kulkivat ne virtaa pitkin. Niinikään ajelehtivat veneen keulapuolisko ja hajonneen perän kappaleet, kiiti melakin ja näytti pyrkivän etukynteeseen.—Vaun kaikki saatiin kootuksi.

»Joko ne ovat muut aikoja lähteneet?» kysyi Erkki, tullessaan kaupungilta asioiltaan, joita hän oli toimitellut sillä aikaa kun Jussi Katrin kanssa kuletti veneen kanavista.

»Jo voivat olla koskien niskassa!» arveli Jussi.

»Kun pääsisi yhtä nopeasti täältä kotiin kuin päästiin kotoa tänne», arveli Katri, kun lähdettiin sauvomaan.

»Ei pääse nyt», tuumi Erkki. »Ei ole kun harvoin semmoista purjetuulta.—Ei tiedä kuinka kauan vielä voi viipyä, vaikka eihän tästä enää mahdottomia olisi.»—

* * * * *

Uusi viikko oli keikahtanut yli puolivälinsä, torstaipäivä oli iltaansa lähellä, kun Erkin vene pyrki Tikkalanniemeen. Hitaasti lähestyi talo, vaan lähestyi viimeinkin.

»Pitäähän sitä käydä tässä talossakin!» tuumi Erkki ja laski rantaan.

»Niin, Susannalle se huivi», lausui Katri.

Iloisena otti Susanna tuttaviaan vastaan, oikein herttaisesti. Kysyi kuulumisia ja olihan sitä taas kysymistä.

»Venettäkö se jäi Jussi laatimaan?» kysyi hän kun ei häntä alkanut näkyä.

»Eipä taida Jussi enää venettä laatia», virkkoi Erkki vakavasti. »Jussi hukkuu.»

»Hukkui... Missä?...»

»Sipisen virrassahan...»

»Miten se siinä...»

»Kukapa hänet oikein tiennee. Minä näet sauvoin keulassa, jotta en nähnyt koko tapausta, eikä se Katrikaan...»

»Kyllähän minä näin silmäpuolellani, että jotakin vilahti juuri kun vene heilahti», arveli Katri, »vaan en minä älynnyt katsoa sen tarkempaan».

»Tottapa se, kun hän kovasti työnsi virrassa—joka on niin juuttaan ilkeä nousta—luiskahti sauvoin ja hän suistui suinpäin virtaan. Onhan niin sattunut usein», selitti Erkki.

»No, Jussia ei näkynyt sen enempää?»

»Ei. Minä kummastelin, jotta mitä se Jussi tekee, kun minulta ryösti keulaa selälle ihan iltikseen ja pyörähtikin viimein virran mukaan. Minä silloin vähän kirosinkin ja katsahdin perään, niin mies poissa, ei näkynyt ei kuulunut. Enpä osannut ajatella aluksi mitään.»

»No, haettiin sitä sitten?»

»Hetihän minä kaupunkiin ja ruvettiin etsimään, etsittiin se ilta ja seuraava päivä, eikä vain löytynyt.»

»Sinne meni mies parhaassa ijässään.»

»Menomatalla sanoikin Jussi, että siinä se Sipisessä temppu pelaa, ennenkun on sen nousut», lausui Katri.

»Niinkö sanoi?» kysyi Susanna.

»Niinhän se taisi sanoakin», tuumi Erkkikin.

»Ei tiedä, missä se surma milloinkin piilee», huokaili Susanna.

Erkki antoi huivin, jonka Jussi oli ostanut, ja teki poislähtöä. Kielteli Susanna kahville, sillä nyt hän vasta muisti, mutta matkamiehet eivät joutaneet odottamaan. Rantaan saattoi Susanna matkalaisia ja istuutui kivelle katsomaan heidän lähtöään—toisilla tunteilla kuin menomatalla. Ja kun vene katosi näkyvistä, purkausi häneltä itku. Suri Susanna entistä palveluskumppaniaan.

Tenetinvirrasta olivat matkamiehet jo nousseet ja soutelivat selkävettä. Tyyni oli ilta ja kaunis, aurinko mailleen menossa. Hitaasti halkeili vene sileätä veden pintaa, Katrin soutaa viehkastessa ja Erkin huovatessa. Äänettöminä työskentelivät, ei ollut puhelemista.

Erkki ajatteli, että mitenkähän siitä Ontojoesta pääsee, Katrista kun ei ole rompsiin eikä kelpo vetäjäksiäkään.—Mistä sen miehen saa sitten Jussin sijaan. Niin vähällä rahvaalla ei tule toimeen, ja teki se Jussi kahden tavallisen miehen lailla, teki näet itse uuraasti ja huolehti muittenkin teoista. Liian hyvä mies meni siinä manalle. Ei sitä tiedä, milloin se kenenkin vuoro tulee. Ei tiedä, ei.—Jo kai ne mahtaa olla Ontojoella tukkilaiset, jos heistä jonkun saisi.

Katri silmäili järven rannoille, katseli että missähän se Liisan koti mahtoi olla. Näiltä paikoin se oli vene ilmaantunut heidän jälkeensä.— Onkohan se tuo talo? Siitä lähtee soutamaan nuottaveneet. Kuuluu ääntäkin, puhelua niistä ja taitaapa olla siellä Liisakin, niin kuulostaa äänestä—Liisa se on, joka nyt laulaa.

Laulu kuuluikin nuottaveneistä ja kaiku kertoi ympäri järven rantoja laulun.

»Jos mä näkisin oman kullan kavahtaisin kaulaan. Palavalla sydämellä, niinkuin tuli taulaan.»

»Anna minä nyt tulen soutamaan», virkkoi Erkki ja vaihdettiin sijoja.

Monta kertaa he vielä saivatkin vaihtaa, ennenkun olivat Ontojoellakaan. Lauvantai-iltana näet vasta tulivat joen alle juuri kun tukkilaisten huuto »kello soi!» levisi pitkin jokivartta, kulki mies mieheltä ja raikui metsä sen kulkiessa.

»Tukkipoika se lautallansa,
se on hyvin sorja.
Hei juu ma laulan vaan,
se on hyvin sorja!

Eipä hänen tarvitse olla talonpojan orja. Heijuu ma laulan vaan, talonpojan orja.»

Siten lauleli muuan mies astellessaan pölkkökoukku olalla jokivartta pitkin. Laulaja oli juuri itse Kettu-Kusti. Tänne tukkijoukkoon se oli jo kerennyt. Ja hänestäpä maksua vastaan läksi apua koskille.

Niskaan päästiin kunnon päällisesti ja päästiin jo vähän jälkeen maatapanon. Siellä se nyt oli hyvä tilaisuus Erkillä kysellä olisiko halullista kasakaksi.

Sunnuntaina puolen päivän seudussa, kun Jussi Piipponen oli saanut saatavansa tukkipäälliköltä, lähdettiin taas taipaleelle. Niin, Jussi Piipponen, se Katrin komia poika, oli ruvennut kasakaksi ja halusipa hän ruveta rengiksikin.—Olipa nyt Katrista soma istua hänen viereensä soutamaan, oikeinpa teki mieli naurattamaan. Puhellen siinä soudeltiin, ja nauraenkin. Oli Jussi näet semmoinen leikinlaskija, oikein iloinen.

Kaunis oli päiväkin, niin oli juuri kuin heidän lähtiessään kotoa: tyyni, rasvatyyni, ja lämmin. Niemien ja saarten rannoilla lentää luikotteli rantasipejä voivotellen sekä lentäessään että istuessaan kiven selässä tahi kannon nenässä. Hyppiä ripsautteli västäräkkikin rannan kivillä ja äännellen: tili, tili. Metsistä kuului lintujen vilkas viserrys ja etäältä helähti käen kukunta. Jo tuntui Erkistä ja Katrista paikka tuttavalta, vaikka eivät he sitä joutaneet ajattelemaan—varsinkaan Katri Jussin vieressä.

* * * * *

Hiljaisuus vallitsi Rantalassa tänään. Ei ollut kotona muuta rahvasta kuin isäntä ja ruoti-ämmä, kirkolle olivat lähteneet muut, paitsi Anna Mari, joka oli nukkumassa luhdissaan. Isäntä luki pöydän takana. Edellä puolisten oli luettu päivän evankeliumi, veisattu virsi ja luettu Raamattuakin, vaan nyt luki isäntä virsikirjasta »kotona olevaisten rukousta matkalle menneiden edestä». Ja ruoti-ämmä otti osaa hartahasti, käsi poskella, ja ruumis nyökkäsi.

»Hyvää iltaa!» toivotti naapurin isäntä, astuessaan pirttiin.

»Jumala antakoon!» vastattiin ja isäntä luki lukunsa loppuun. Vaan lopetettuaan painoi isäntä virsikirjan kiinni, ripusti vaskipuitteiset silmälasinsa naulaan akkunan keskipuussa ja kävi antamaan kättä naapurille, toivottaen tervennä tulemaan.

»Kuuluuko mitä?»

»Eipä kuulukaan.—Eivät oulumiehet ole tulleet?»

»Ei vain, vaikka neljä viikkoa tulevat olleeksi matkalla. Mikä lie heidät saavuttanut?»

»Kirkolla kuuluu puhutun, jotta Ämmään on laskenut vene ja yksi mies hukunut.»

»Mutta olisi kai siitä jo tullut tarkka tieto, jos se Erkki olisi ollut.»

»No, niin luulisi.—Se on Erkki ensi kertaa Oulussa omin päinsä?»

»Niin on, vaan onhan hän jo kulkenut minun kanssani monet kerrat ja onhan Jussi tottunut kulkija!—Mitäs se Musti siellä räiskää?—Taitavat tulla kirkolta.»

»Ei nämä kirkkomiehiä,—vaan kuka tuo on?—Ei se tämän kylän miehiä ole», tuumi naapurin isäntä ikkunasta rantaanpäin katsellessaan.

»Kirkonkylästä se on tuo mies», arveli isäntä, tultuansa katsomaan hänkin. »Kyllä ne ovat meidän oulumiehiämme, koska kantavat arkkua tupaan.—Tuollahan tuo tulee Katrikin.—Erkki on jälessä kantamassa arkkua.—Missä Jussi... Missä Jussi ... liekö veneelle jäänyt...»

Siinä ne tulivatkin nyt oulumiehet. Jussi Piipponen ja Erkki, kantaen arkkua sauvomessa ja konttia, Katri viinanassakoita kainalossaan. Musti hääräsi heidän ympärillään, hyppi Erkkiä ja Katria vasten, huiski häntäänsä, murisi ja haukkui korvat luimussa. Juoksipa väliin Piipposen Jussinkin sivulla, nuuski häntä; vainusteli tarkkaan, vaan häntä ei huiskannut, riippui suorana, nenä vain vähän käpertyneenä. Ei ollut hän tuttava Mustille.

Pirttiin tultuaan tekivät matkamiehet hyvän illan, pistivät kättä ja kertoivat terveiset Oulusta. Kotona olijat kysyivät kuulumisia, vaan eipä ne tulijat tienneet »mitään liikoja». Kerrottiin lyhyesti matkanvaiheet. Jussin hukunta oli isoin asia ja siitä sitä puheltiin pitkään. Ja mainittiin Jussista yhtä ja toista hyvää. Hiljaiseksi ja uutteraksi häntä kukin kiitti.—

Puheltuaan ja tupakoituaan otti Erkki liivinsä taskusta arkun avaimen, vetäsi arkun penkin luo ja alkoi katsella mitä siellä arkussa oli.

»Tuossa on teidän piippuvartenne», tarjosi Erkki naapurille, otettuaan arkusta punaletka-piipunvarren. »Tuossa on ... mikähän lie tuokin kirja», virkkoi Erkki ja pani pöydälle Jussin ostaman Vänrikki Stoolin Tarinat, jota kaikki alkoivat katsella ja tavaella. »Ahkera lukumies se oli Jussi», tuumittiin.

»Tuossa—missä se on Anna Mari?» katseli Erkki Unikirja kädessä.

Samassa tulikin Anna Mari, kynsien korvallistaan ja silmät tiirollaan. Seisoi niin keskellä lattiaa, vaan kun huomasi siellä vieraan pojan ... oli kuin toinen ihminen.

»Tuossa on Unikirjasi!»

Anna Mari otti sen ja kilpasi luhtiin, josta vähän ajan perästä ilmestyi uudessa hameessaan ja punarantuisessa villahuivissaan.

»Tuossa on savipiippu ämmälle, Jussi osti sen teille oulutulijaisiksi», virkkoi Erkki ja antoi ämmälle savipiipun.

Tavarat kun oli otettu arkusta ja katseltu niitä ja kysely hintoja, keskusteltiin muista oulunasioista. Olihan sitä kertomista ja kuunteli ne hartaasti muut paitse ruoti-ämmä, joka ajatteli ja muisteli Jussia. Vaan pian ne muutkin aina sortuivat Jussia ajattelemaan ja muistelemaan ja silloin sitä alettiin puhella hänestä.

»Muistan sen Jussin pienestä pahasesta», kertoeli ruoti-ämmä. »Hyvin vilkas poika oli paitaressuna isänsä kodissa. Toimetonna ja työtönnä ei koskaan, aina oli jossakin hommassa, milloin muka veisteli kirvesvartta, milloin rekeä ja milloin mitäkin todempaa kalua. Vaan joutui poikaparka hänkin kurjuuden kouriin. Isänsä kuoli ja maat ja mannut vietiin, kälmättiin. Poika, mistä hän älysi huoltaa asioitaan, joutui joutavan jälille.—Hm.—Onni yksillä, kesä kaikilla.» Ruoti-ämmä laati tupakkaa savipiippuun ja jatkoi: »Muistan miten ketterä hän oli tullessaan ensi kertaa Oulusta, tuommainen pieni nastasta vielä silloin. Niin oli kuin aika mies konsanaan. Niinessä oli kaksi vesirinkeliä, jotka hän sanoi antavansa Katrille oulutulijaisia. Katrin kanssa nää olivatkin hyviä tovereita, yhtäläiseen yhdessä asuksivat. Kerran eksyivätkin ja toista vuorokautta olivat kateissa. Muutaman suuren kiven luota sitten löydettiin, missä maata kyyröttivät kuin linnun pojat.»

Ruoti-ämmä sytytti piippunsa.

Piipponen etsi sijaa kellollensa—Jussin entiselle pintelikellolle, jonka hän oli vaihtanut Kettu-Kustilta. »Tuossapa tuo on kuin tehty sija», tuumi hän pannessaan puikkoon seinälle, jossa se kello ennenkin oli ollut. »Siinäpä nappase.»

»Ei olisi uskonut, että Jussi kun läksi, läksi viimeistä kertaa Oulua soutamaan», arveli ruoti-ämmä ja kyyneliä vierä rypystä rypyyyn hänen poskillaan.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OULUA SOUTAMASSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you

have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic

works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to

the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.